

Prispodobе u Lukinu evanđelju

Jakab, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:293940>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ana Jakab

Prispodobe u Lukinu evanđelju

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr.sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2012. godina

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Biblija	2
3. Evanđelja.....	3
4. Evanđelje po Luki	6
5. Prispodobe.....	8
6. Prispodobe u Lukinu evanđelju	13
7. Prispodobe narativnoga ustroja.....	14
8. Kratke prispodobne strukture	30
9. Zaključak.....	44
10. Literatura.....	45

Sažetak

Kao retorički termin, *parabolé* se spominje prvi puta u Aristotelovoj *Retorici* gdje *paradeigmata* označava dojmljive primjere kojima se uvjerava slušatelje u nešto. U kategoriju primjera koji se temelje na govornikovoju inventivnosti Aristotel ubraja usporedbu (*parabolé*). Aristotelov opis parabole bio je zakonodavan za cijelu govorničku teoriju poganske antike.

Kada je riječ o parabolima kao književnom fenomenu, njezino podrijetlo treba tražiti u hebrejskoj filozofskoj i religijskoj tradiciji. Prvotno je značenje te hebrejske riječi *usporedba*, iako je u jezičnoj praksi ono obogaćeno brojnim jezičnim derivacijama. Značenjski rasponi te riječi se šire, pa ona nikako ne može zadržati pojmovnu strogost kakvu je imala u antičkom retoričkom sustavu.

U suvremenoj znanosti o književnosti prispodobe se opisuju kao alegorijske strukture s dvije značenjske razine (doslovnom i prenesenom) u rasponu od kratke priče do usporedbe, kojima se ilustrira moralna ili religiozna tema.

Povijest prispodobe u pravom smislu riječi započinje Novim zavjetom, prispodobama su se već u prvoj Crkvi nazivale pripovijesti i usporedbe kojima je Isus ilustrirao svoje naučavanje. Putem simbola i slika koje su uzete iz zemaljske stvarnosti zorno se prikazuje stvarnost objavljena od Boga. Od slušatelja i čitatelja se traži da otkriju preneseni smisao i dublju poruku prispodoba, ali njihovo značenje nikada nije iscrpljeno, koliko god se tumačile.

Lukino evanđelje obiluje prispodobama, koje u književnoteorijskoj, kao ni u teološkoj literaturi nisu jednoznačno opisane niti kategorizirane. U uvodnim poglavljima rada donosimo opće uvodne napomene o Bibliji, o evanđeljima i Lukinu evanđelju, a potom u opširnijem prikazu izdvajamo vrstovne i retoričke značajke prispodobe prema književnoznanstvenoj i teološkoj literaturi. Cilj je ovoga rada izdvojiti i opisati sadržajni plan prispodoba i njihovu temeljnu teološku poruku iskazanu prenesenim, alegorijskim smislom. Prema njihovu ustroju, podijelili smo ih u dvije velike skupine. U prvoj su skupini prispodobe narativnoga ustroja, koje sadrže elemente narativnosti s pripadajućom radnjom, likovima i završnom poukom sve do pravih „kratkih priča“, dok su u drugoj skupini prispodobe kraćih struktura, koje su sastavljene od jedne ili dviju rečenica u kojima Isus razvijenom usporedbom izlaže ono čemu želi poučiti svoje slušatelje.

Ključne riječi: Biblija, evanđelja, Lukino evanđelje, prispodobe

1. Uvod

Tema su ovoga diplomskog rada prispodobe u Lukinu evanđelju. Prispodobe će biti promatrane kao alegorijske strukture i nastojat će se objasniti kakvo značenje one nose te će biti izvršena njihova podjela na prispodobe narativnoga ustroja i kratke prispodobne strukture.

Rad je strukturiran tako da će se u prvom njegovom dijelu opisati mjesto evanđelja u Bibliji i Novome zavjetu, potom će biti riječi općenito o evanđeljima te o samom Lukinu evanđelju koje je u središtu rada. Nakon toga slijedit će objašnjenje pojma prispodoba sa stajališta biblijskih znanosti i teorije književnosti, a na kraju će biti izdvojena i objašnjena svaka prispodoba iz Lukina evanđelja zasebno, prema njezinu sadržajnom planu i teološkoj poruci.

Cilj je ovoga rada približiti i objasniti temeljnu misao, poruku prispodobe koja se najčešće iskazuje na prenesenoj razini značenja

Temeljni izvor tekstova bila je *Jeruzalemska Biblija*, dok su kao dodatna predmetna i teorijska književnoznanstvena i teološka literatura poslužile knjige, članci, internetski izvori te biblijski, teološki i književnoznanstveni priručnici kojima se pobliže određuje književni i teološki smisao prispodoba.

2. Biblija

Biblija je riječ Božja upućena ljudima posredstvom od Boga „nadahnutih“ ljudi. Riječ *Biblija* potječe od grčke riječi *biblía*, što je množina od *biblíon* (*knjižica*). Biblija dakle znači *knjižice, male knjige*. Riječ *Biblija* vjerojatno potječe od imena grada Biblosa, prekrcavališta egipatskog papira, pa prvotno znači *list, svitak*, dok konačno ne postane oznakom *Knjige nad knjigama*.

Kada bismo željeli u potpunosti definirati Bibliju, morali bismo u obzir uzeti nekoliko aspekata s kojih se mora poći. Uz to što je spomenik religijske kulture, Biblija je i zbornik povijesti jer prikazuje temelje europske kulture, a uz to donosi i književnu predaju židovskog naroda budući da objedinjuje različite književne vrste poput mita, himne, legende, izreka i dr. Ona je najčitanija i najprevođenija knjiga u povijesti književnosti i temeljna knjiga naše civilizacije.

Biblija se sastoji od 73 knjige, podijeljena je na Stari i Novi zavjet, a granicu te podjele čini Kristovo rođenje. Stari zavjet čine Petoknjižje, Povijesne knjige, Psalmi, Mudrosne knjige i Proročke knjige. Novi se zavjet sastoji od Evanđelja, Djela apostolskih, Poslanica apostola Pavla, Katoličkih poslanica te Otkrivenja. Stari je zavjet pisan u razdoblju od 13. stoljeća do Kristova rođenja hebrejskim i aramejskim jezikom, a Novi zavjet u prvom stoljeću nakon Kristova rođenja grčkim jezikom, osim Matejeva evanđelja koje je prema crkvenoj predaji prvotno napisano na aramejskom, a potom prevedeno na grčki jezik. Crkva je, unatoč svim pokušajima hijerarhizacije po važnosti, uvijek priznavala jednako normativnima sve knjige Staroga i Novoga zavjeta.

Evanđelja su ipak oduvijek kršćani držali *srcem Novoga zavjeta*. (Botica, 2011: 156)¹

¹ Stipe Botica citira Wilfrida J. Harringtona i njegovu knjigu *Uvod u Bibliju – Spomen objave*

3. Evanđelja

Evanđelje je objava Božjeg milosrđa koje nam se otkriva u Isusu Kristu. (Tomić, 1993:439)

Riječ *evanđelje* dolazi od grčke riječi *euangelion*, što znači *dobra, radosna vijest, blagovijest*. U svome je prvom značenju značilo *nagradu* ili *napojnicu*, a ta je nagrada slijedila nekoga tko je bio donositelj dobre vijesti, ali tek nakon što se pokazalo da je vijest istinita. Kada se upotrebljavala u množini, označavala je žrtve koje se moraju prinijeti bogovima kao zahvala za tu dobru vijest. Kasnije označava samu tu poruku i njezin sadržaj.

U Novom zavjetu i neposredno nakon njega riječ *evanđelje* nema današnje značenje, nego označuje sadržaj onoga što je Isus činio i naučavao i ono što su apostoli prenijeli propovijedanjem. Tek se oko 150. godine susreću prva sigurna svjedočanstva današnjega značenja koje kaže da su evanđelja pisani izvještaji o Isusovu životu i naučavanju. Imenica *evanđelje* dobila je to značenje pod utjecajem hebrejskog glagola *bsr* koji znači *naviještati radosnu vijest spasenja izabranu narodu*.

Evanđelje je kao literarna vrsta stvorena u Novom zavjetu. Kreirao ju je evanđelist Marko kada je želio pisati o Kristu koji je istodobno i navjestitelj evanđelja i njegov sadržaj. To znači da Krist za Marka nije samo povijesna osoba koja se pojavila u jednom trenutku, naviještala evanđelje i potom nestala, nego je on za njega raspeti i uskrsli Krist i Sin Božji koji kao takav ostaje trajno važećim sadržajem evanđelja.

Proces čiji su rezultat četiri pisana evanđelja počinje u usmenom propovijedanju Kristovih učenika, apostola. U vremenu kada su očevici i Kristovi suvremenici počeli umirati javila se potreba za zapisivanjem usmene predaje kako ona ne bi skupa s njima nestala. Iz vjerničkog tumačenja poslijeuskrasnih zajednica, usredotočenih na događaj muke, smrti i uskrsnuća Isusa, postupno su nastajala pisana evanđelja.

U crkvenoj literaturi najvažnije mjesto zauzimaju četiri evanđelja koja se drže najvjerodostojnijim spisima koji govore o životu i djelu Isusa Krista. Drugi vatikanski sabor u *Konstituciji o božanskoj objavi* kaže da je četverolika evanđelje po Mateju, Marku, Luki i Ivanu temelj kršćanske vjere. Ta su evanđelja dobila status kanonskih, odnosno normativnih za vjeru jer je u njima Crkva prepoznala istinsku apostolsku predaju. Evanđelja po Mateju, Marku i Luki sinoptička su evanđelja, jer se mogu usporedno čitati, što znači da su međusobno vrlo slična, odnosno imaju slično gledanje na Isusovu povijest. Ipak, ona su i

različita jer su autori htjeli iz različitih situacija i različitim ljudima navijestiti istu radosnu vijest.

Tako se evanđelist Matej usredotočuje na odnos Isusa prema židovskoj religiji i prikazuje kako je opominjao Židove zbog njihove nevjernosti u vlastitoj religiji. Velik je naglasak na licemjernosti farizeja koji u Isusu nisu prepoznali obećanog Mesiju. Matej Isusa oslikava prvenstveno kao učitelja. Evanđelist Marko naglašava djelovanje više nego naučavanje, ističe da je Isus pripremao svoje učenike na svoju i njihovu patnju. Njegova pojava na zemlji nije bila burna, on je izabrao put ponizna služenja i patnje i zbog toga ga nisu ni prepoznali. Luka naglašava blagoslove spasenja koje je donio Isus, najavljuje znakove dolaska Mesije koji su vidljivi u Isusovom propovijedanju Evanđelja siromašnima i potrebitima te u ozdravljanju bolesnih. Posebno opisuje milost koju Bog udjeljuje preko Isusa, i to onim grešnima i izgubljenima. Ivanovo evanđelje opisuje Isusa kao onoga koji je od Boga poslan u svijet da ga spasi. U ovome se evanđelju ulazi u dubinu Božje objave.

Kako bi se rasvijetlio proces nastanka triju sinoptičkih evanđelja i da bi se objasnilo njihovo međusobno slaganje i različitost nastala je „teorija dvaju izvora“. Prema njoj je Markovo evanđelje najstarije evanđelje na koje su se oslanjali Luka i Matej pišući svoja evanđelja. Uz Markovo evanđelje, dvojica evanđelista služila su se i izvorom koji je sadržavao Isusove riječi, izreke i govore („Logia“) koji se naziva Q (po početnom slovu njemačke riječi Quelle - izvor). Uz to su evanđelisti koristili i posebne izvore. Velika srodnost sinoptika, koja seže do pojedinačnih formulacija, a opet se javljaju očevidne različitosti zahtijeva objašnjenje, koje nije okončano ni navedenom teorijom „dvaju izvora“, pa se u novije vrijeme javljaju nova objašnjenja kojima se ova teorija dopunjuje novim objašnjenjima.

Evanđelja sadrže malo podataka o Isusovu djetinjstvu, ali mnogo o posljednjem tjednu njegova života i onome što se događalo u dane njegove muke i smrti. Današnja Crkva ne bi imala dobar uvid u osobu Isusa Krista da postoji samo jedno evanđelje. Iz više perspektiva i kutova gledanja slika o Isusu Kristu svakako je jasnija.

Mario Galizzi (2001: 42-43) ističe tri temeljne činjenice u vezi s evanđeljima. Prva je da evanđelja imaju apostolsko podrijetlo jer se svaki od evanđelista oslonio na jednoga apostola i uredio ono što je on propovijedao. Zbog toga se evanđeliste i naziva kršćanima druge generacije, oni nisu bili očevici, ali su nastavili apostolsko propovijedanje. Druga je činjenica da je evanđelje četveroliko, što znači da se ta četiri evanđelja zapravo drže jednim, Božjim evanđeljem. Ono je uređeno na četiri različita načina, ali je jedna cjelina. Treća je činjenica da

je evanđelje jedinstveno. Ima oblik knjige, ali taj termin ne označava knjigu, nego Radosnu vijest spasenja koja se provlači kroz sva evanđelja i čini ih jedinstvenom cjelinom.

Evanđelja se usredotočuju na Radosnu vijest koju je Isus donio svijetu o Bogu, učeći i iscjeljujući ga, a iznad svega kada je omogućio slobodu od grijeha i vječni život po svojoj smrti i uskrsnuću onima koji povjeruju u njega.

4. Evanđelje po Luki

Kad već mnogi poduzeše sastaviti izvješće o događajima koji se ispuniše među nama – kako nam to predadoše oni koji od početka bijahu očevici i sluge Riječi - pošto sam sve, od početka, pomno ispitao, naumih i ja tebi, vrli Teofile, sve po redu napisati da se tako osvjedočiš o pouzdanosti svega u čemu si poučen. (Lk 1, 1-4)

Evanđelist Luka bio je liječnik i učenik apostola Pavla. Poganskog je podrijetla, rodom iz Antiohije. Sveti mu je Pavao bio učitelj i uzor, Luka ga je pratio na mnogim putovanjima.

Luka je autor novozavjetnog diptiha kojeg čine Treće evanđelje i Djela apostolska. Prema opsegu toga diptiha Luka ima najveći udio općenito u tekstu Novoga zavjeta. Središnja tema tih djela je univerzalizam spasenja. Stil i govor Lukina grčkog ubrajaju se među najdotjeranije u Novome zavjetu. Lukini su tekstovi upućeni „siromasima u duhu“, „malenima“, grešnicima, pa i poganima. Evanđelje je sastavljeno iz pouzdanih izvora, iz prve ruke, Luka nije samo pisac Isusova životopisa, on se trudi saznati pravu istinu o tome što se dogodilo u Palestini u vrijeme Isusova života. Za Lukina djela u literaturi se piše da su najpotpuniji prikaz Isusova života te da su prvi propovjedni katekizam crkve.

Drži se da je vrijeme u kojem je nastalo Lukino evanđelje između 70. i 80. g.n.Kr. Postoje različite tvrdnje o vremenu nastanka evanđelja, ali najviše je prihvaćena upravo ta teorija. Mjesto nastanka evanđelja nije pouzdano, neki drže da je to Grčka, neki da je to Cezareja, Dekapol, Mala Azija ili Rim.

Tekst koji je Luki poslužio kao predložak Markovo je evanđelje. Postoje neke preinake i stilističko uređivanje izraza, ali ono ipak ostaje temeljna podloga. Lukini su književni izvori i *logije*, odnosno zbirka Isusovih izreka te samo njemu poznati izvori pismene i usmene tradicije.

Evanđelje po Luki broji 24 poglavlja i 1149 redaka. Strukturirano je tako da započinje *Evanđeljem djetinjstva* u kojem se govori o rođenju Ivana Krstitelja i Isusovu djetinjstvu i dječastvu. Ovakav sadržaj od svih evanđelista donosi samo Luka, njemu su jedinom poznati podaci o porijeklu Ivana Krstitelja, kao i neki podaci o Isusovom rođenju. O Isusovom najranijem djetinjstvu Luka također ima više podataka od bilo kojeg drugog evanđelista, a iz razdoblja Isusovog dječastva poznata je jedino Lukina zgoda u hramu. U ovaj dio evanđelja

Luka ubacuje Isusovo rodoslovlje, a činjenica da to rodoslovlje uopće ulazi u tekst pokazuje da je on pravi čovjek. Nakon tog dijela slijedi pripovijest o Isusovu krštenju, nastavlja se Isusovim naviještanjem u Galileji koje je vrijeme priprave za „veliko putovanje“. Potom slijedi najznačajniji i najizvorniji dio, Lukin veliki umetak od deset poglavlja koji govori o putovanju u Jeruzalem, koje je ovdje simbol napredovanja u učeništvu i hodu za Kristom. Mnogi najpoznatiji i najvažniji događaji zbivaju se unutar ovoga Isusova putovanja. Ovaj se dio evanđelja bavi Isusovim učenjem, kao što se prethodni dio usredotočio na njegova djela. Evanđelje završava Isusovom mukom, smrću i uskrsnućem. U središtu je cijeloga evanđelja Isus i njegov put u Jeruzalem, mjesto na kojem evanđelje započinje, pa se mora i završiti. *Uočava se postupak sukcesivnog nizanja događaja tako da Luka zaokružuje jednu zgodu cjelovito prije nego prijeđe na drugu.* (Botica, 2011: 182)

Lukino se evanđelje ističe među ostalima po Kristovim prispodobama o milosrđu i praštanju koje objavljuju njegovu središnju teološku misao. Kristov je lik prikazan kao osjetljiv prema grešnicima, a prema njima se odnosi kao ravnopravnima, prihvaća ih i poziva za svoj stol. Lukino evanđelje je „Evanđelje Kristove blagosti“ jer ono prikazuje *Isusa koji je krotak, a ne nasilan, optimist, pun nade, Isusa koji voli malene, siromašne, na rub odbačene; uvijek u potrazi za ribarima i onima koji su daleko, Isusa koji je spreman sjesti za stol s prijateljima i s neprijateljima, uvijek spreman podijeliti „svoj kruh“, kako bi izgradio zajednicu koja je znak zajedništva i bratstva, zajednicu koja je ispunjena ljubavlju koja ne isključuje nikoga i u kojoj se svi osjećaju braćom...* (Galizzi, 2001: 37-38).

Naglasak Luka stavlja i na žene, koje se u velikom broju pojavljuju u njegovu evanđelju. Tu su Marija, Elizabeta, proročica Ana, Marija Magdalena, sestre Marija i Marta. To je također važna razlika u Luke jer toliko iskazivanje poštovanja prema ženama ne nalazimo nigdje drugdje.

Sve u svemu, Luka je Krista prikazao kao donositelja spasenja ljudima, a to se vidi kroz ozdravljenja, uskrisivanje mrtvih i istjerivanje zlih duhova koja su vjerno opisana kod Luke.

5. Prispodobе

Grčka riječ *parabolé* izvedenica je glagola *parabállein* koji izvorno znači „bacati pokraj, stavljati uz, su-postavljati“. Kao retorički termin, *parabolé* se spominje prvi puta u Aristotelovoj *Retorici* gdje termin *paradeigmata* označava dojmљive primjere kojima se uvjerava slušatelje u nešto. To se sredstvo uvjeravanja dijeli na dvije vrste – na one primjere u kojima se spominju povijesno potvrđeni događaji i osobe, te na one koji se temelje isključivo na govornikovoј inventivnosti. U toј drugoj kategoriji primjera Aristotel razlikuje basnu (*lógos*) i usporedbu (*parabolé*). Kriterij razlikovnosti tih dvaju kategorija je stupanj vjerojatnosti – životinje koje se susreću u basni pretpostavljaju nižu misaonu zahtjevnost od slušatelja nego usporedbe u kojima se predočuju ljudi i zbivanja iz iskustveno bliske svakodnevice. Aristotelov opis parabole bio je zakonodavan za cijelu govorničku teoriju poganske antike. Četiri ključna elementa bila su: (a) parabola uključuje visoku zornost; (b) u osnovi je usporedba; (c) njezina je prvenstvena zadaća djelotvorno nagovaranje; (d) pragmatička dimenzija čini ju najbližom basni. Ti elementi nisu bili osporeni sve do početka srednjovjekovlja.

O prispodobљavanju, prispodobama i usporedbama piše se i kasnije – Ciceron, Kvintilijan, Marije Viktorin, Apsin. Zaključuje se da je za antičke učitelje govorništva uvijek riječ o usporedbi i to takvoj koja se nikada ne poziva na provjerљive povijesne činjenice.

Kada je riječ o parabolі kao književnom fenomenu koji u kršćanskoј tradiciji zauzima vrlo važno mjesto, povijest naziva ne pomaže nam u shvaćanju njezine naravi. Naziv joj dolazi iz grčkog retoričkog učenja, ali njezino pravo podrijetlo treba tražiti u hebrejskoј filozofskoj i religijskoј tradiciji. Taj izraz i sadržaj prvi su puta spoјeni u jedno u *Septuaginti*, prijevodu Staroga zavjeta na grčki jezik. Izrazom *parabolé* prevodi se hebrejska riječ *māšāl*. Prvotno je značenje te hebrejske riječi *usporedba*, iako je u jezičnoј praksi obogaćeno brojnim jezičnim derivacijama. Zbog toga što se značenjski rasponi te riječi šire, ona nikako ne može zadržati pojmovnu strogost kakvu je imala u antičkom retoričkom sustavu.

Povijest parabole u pravom smislu riječi započinje Novim zavjetom, Isusovim obraćanjem puku koje u sebi nosi veliku dozu slikovitosti. Već je tada definiranje parabole bilo komplicirano, jer je ona bila kompleksna i jer su različiti autori različitih definicija isticali njezine različite aspekte. Religijski je aspekt parabole naglašen u definiciji koja se smatra

Hipolitovom, a koja kaže da je parabola *kazivanje koje supostavlja misaono osjetilnom te iz ovozemaljskoga i vidljivoga navodi na nadzemaljsko i nevidljivo*. (Novaković, 1992: 311)

Problem jednoznačnog definiranja prispodobe doveo je do klasifikacije unutar nje jer se uvidjelo da se sve te pripovijesti koje je pričao Isus ne mogu jednostavno podvesti pod istu kategoriju, uvidjelo se da se one doista razlikuju i da treba postojati nekoliko podvrsta u koje će se ti tekstovi razvrstati.

Najznačajnije ime koje se javlja u raspravama o podjeli prispodoba je Adolf Jülicher. Baveći se proučavanjem Isusovih prispodoba donio je svoju temeljnu postavku koja kaže da te prispodobe u izvornom obliku nisu iziskivale naknadno tumačenje, da one nisu bile alegorije te da su alegorijska tumačenja krivi način njihova shvaćanja. Objašnjenja tih prispodoba koja se pripisuju Isusu zapravo su objašnjenja koja su dali evanđelisti. Jülicherova teza nije posvuda prihvaćena, ali je uputila na razlikovanje parabole i alegorije. Pod prispodobama koje se pojavljuju u evanđeljima, kaže Jülicher, kriju se tri književna oblika: usporedba, primjer i parabola u užem smislu. Usporedba dojmljivom slikom predoduje ono što je svakodnevno i tipično, stoga je pripovjedno polazište usporedbe u univerzalno dostupnoj stvarnosti, njome se izravno apelira na slušačevo životno iskustvo. U primjeru je ispričana jedinstvena i neponovljiva zgodica koja se odigrala u okolnostima koje su prikazane kao povijesno provjerljive. Razlika od usporedbe je u tome što svakodnevno iskustvo ovdje nije uporište. Parabola u užem smislu donosi neki događaj, ali je on lišen bilo kakve povijesne potvrde. Po toj fikcionalnosti se razlikuje od primjera.

Jülicherova tročlana dioba novozavjetnih parabola najveće je prigovore dobila iz kruga hebraista koji se protive tome da se takav jedinstveni fenomen podvrgava kategorijalnom aparatu antičke retorike.

Ružica Pšihistal piše o kompleksnosti samoga termina *parabola*, o tome kako se stara terminologijska nejasnoća prenijela i na suvremenu znanost o književnosti.

Razlikuje pet pojava oblika parabole prema užem području uporabe tog termina. Najprije parabolu povezuje s basnom i paradigmom, ustanovljujući da parabola i basna koriste izmišljene primjere, dok paradigma govori o povijesno potvrđenim činjenicama. Idući je pojavni oblik parabola kao retorička figura, vrsta proširene usporedbe. Nadalje su tu starozavjetne parabole koje se javljaju u bliskoj značenjskoj vezi s mnogim figurativnim oblicima kao što su usporedba, enigma, poslovice, zagonetka, alegorija itd. Zatim parabole u evanđeljima, odnosno novozavjetne parabole. Isusove ilustrativne pripovijesti jesu te s kojima započinje povijest parabole u užem smislu. Naziv *parabola* u širem smislu ne odnosi samo na

narativne oblike, nego i na raznolike načine figurativnog izričaja kao što su kratka metafora, kratka usporedba, razvijena alegorija, poslovica, zagonetka, primjer i sl. Kada govori o petom pojavnom obliku parabole govori o suvremenoj književnoj znanosti u kojoj se termin parabola koristi kao općeniti naziv za oblik figurativnoga, prenesenoga govora koji ne podliježe genološkim određenjima, pa se primjenjuje na književne vrste kratkih, izmišljenih, alegorijskih pripovijesti moralno – poučnog sadržaja, ali i na duže narativne vrste... (Pšihistal, 2001:143)

Praktični biblijski leksikon (1997: 442) piše o oblicima prispodoba i navodi onaj u kojem se uzima svakidašnji događaj, kakve su primjerice prispodobe o gorušičinu zrnju i prispodoba o izgubljenoj ovci. Drugi oblik je izmišljena kratka priča u kojoj se pripovijeda o neobičnu događaju, kao što je prispodoba o milosrdnom ocu. Treći je oblik priča s primjerom u kojoj se ne prenosi neka slika ili priča u religioznu stvarnost, nego se religiozno – moralna misao osvjetljava pojedinačnim slučajem. Tu se manje radi o spoznaji istine, više o pravilnom djelovanju, a primjer je za takav oblik prispodoba o milosrdnom Samarijancu i prispodoba o farizeju i cariniku. Prispodoba o bogatom zemljoposjedniku ubrojena je u primjere, dok je prispodoba o mjestu na svadbi svrstana u maksime.

Različiti rječnici i teološki priručnici navode prispodobu u svojim popisima pojmova, pa tako u *Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva* (1969: 12) stoji kao prvo objašnjenje da je parabola starinski naziv za prispodobu ili prispodabljanje, (us)poredbu, poređenje te se njome objašnjava nešto što je teško objasniti i shvatiti, i to tako da se to usporedi s jasnijom i bolje poznatom stvari. Kao drugo objašnjenje stoji da je parabola književna vrsta, kratka, izmišljena, alegorijska pripovijest moralno – poučnog sadržaja iz ljudskog života.

Izraz *parabola* označava posebnu vrstu pripovijedanja i komunikacijski fenomen kojega je vrlo teško definirati. Ondje stoji da je to amfibologijska priča koja, upućujući na neki drugi događaj ili priču, pokreće proces uključivanja. Amfibologijsko pripovijedanje pripovijedanje je s dvostrukim značenjem koje stalno upućuje na događaje ili prilike iz kojih je nastalo. Parabola potiče interakciju autora, teksta i primatelja, čemu u Evanđeljima svjedoče brojne upitne rečenice. (*Enciklopedijski teološki rječnik*, 2009: 933-935)

Prispodobama su se već u prvoj Crkvi zvale pripovijesti koje je Isus pričao da razjasni svoje naučavanje. Putem njih zorno se prikazuju simboli i slike koje su uzete iz zemaljske stvarnosti da označe stvarnost objavljenu od Boga. Prispodobe se koriste od samog početka povijesti Izraela jer se ljudima nastojao približiti transcendentni Bog koji nije dopuštao nikakvo osjetilno predočavanje. Trebalo je stoga neprestano dočaravati božanski život polazeći od zemaljske stvarnosti koja će dobiti vrijednost znakova. Zbog toga su u starim

tekstovima brojni antropomorfizmi, koji u klici sadrže prave prispodobe. U kasnom židovstvu prispodobe postaju prava pedagoška metoda. Dakle, prispodobe koje je pričao Isus u ono vrijeme nisu bile ništa novo, Isus se jednostavno uključuje u to kretanje i nastavlja s takvim načinom propovijedanja. Može se reći kako su preteče Isusovih prispodoba poučna rabinska tumačenja religioznih tekstova, tzv. „midraš“. (*Rječnik biblijske teologije*, 1988: 992)

O tome se govori i u *Rječniku biblijske kulture* (1999: 172) gdje stoji da su prispodobe ilustracije pedagoškog usmjerenja Isusova nauka o kraljevstvu Božjem i putovima koji do njega vode.

Egzegeti se s posebnim se zanimanjem zaustavljaju kod Isusovih govora u kojima važno mjesto zauzimaju upravo prispodobe. One sadrže i objavljuju jezgru Isusova naviještanja, poslanja i poruke. Prispodobama Isus želi iznutra dodirnuti slušatelje, potaknuti ih na razmišljanje i pozvati ih da ga slijede. Ljudima su nekada prispodobe teško shvatljive, one potiču na naprezanje i širenje obzorja i svjetonazora i tek tada će im postati razumljive, tek kada promjene sebe i svoju nutrinu.

Prispodobe su imale različitu namjenu i bile su upućene različitim ljudima i skupinama – neke su bile napad na ustaljeni religijski poredak (prispodoba o milosrdnom Samarijancu), neke su bile prijetnja židovskim vlastima da ih čeka konačan sud (prispodoba o vinogradarima ubojicama), neke su bile opravdanje Isusova djelovanja u Galileji (prispodoba o sijaču ili prispodoba o gorušičinu zrnu).

Isusove prispodobe općenito odlikuju se dubinom misli, sigurnošću primjene, jezgovitošću sadržaja i sjajnim izričajima, onda postaje jasno zašto ih najbolji poznavaoči smatraju remek-djelima. Na tom području do danas nitko nije ništa ljepše ni uzvišenije ostvario. (Jarak, 1997:9)

Kako u paraboli stavljamo dvije stvari jednu pokraj druge radi uspoređivanja istih, tako se i u Novome zavjetu putem svakodnevnih stvari koje se opisuju u prispodobama želi izraziti nešto uzvišenije i duhovno. Prispodobi se uvijek mora tražiti preneseni smisao i dublja poruka, jer u doslovnom smislu ne predstavlja više doli literarni tekst. Evandeoske prispodobe nisu jednoznačne jer se jedna prispodoba može uvrstiti u različite kontekste i tako poprimiti različita značenja.

Prispodobe imaju tri konteksta², a ti su: literarni, izvorni i sadašnji kontekst. Literarni kontekst je kontekst u kojemu je prispodoba do nas došla kao sastavni dio jedne veće literarne cjeline. Izvorni kontekst podrazumijeva životnu situaciju u kojoj je prispodobu izrekao Krist.

² <http://zrno.fsb.hr/dt/download/1987.pdf> (27.8., 20:35)

Sadašnji kontekst situacija je današnjeg čitatelja i upravo zbog tog konteksta prispodobe uvijek ostaju aktualne.

Značenje prispodoba nikada nije iscrpljeno, koliko god se tumačile. One uvijek u sebi nose nešto za svakoga ponaosob, one traže promišljanje i uvijek iznova nove zaključke. Svatko od nas treba se zapitati što njemu prispodobe znače i koje pouke iz njih izvlači. Njihovo pravo značenje mogu shvatiti samo oni koji su bili spremni tražiti ga. One zahtijevaju razmišljanje, duhovnu ozbiljnost i iskrenost. One razlučuju između istinskog tražitelja i površnog slušatelja.

6. Prispodobе u Lukinu evanđelju

Kako je već spomenuto, Lukino se evanđelje među ostalima ističe po brojnim prispodobama o ljubavi, milosrđu i praštanju.

Kroz prispodobe koje donosi Luka u svome evanđelju vidi se koliko je Krist smatrao važnim ljubiti one koji su siromašni, bespomoćni, maleni i grešnici. Ljubav prema materijalno bogatima i onima koji mogu uzvratiti nije istinska ljubav niti milosrđe. Milosrdna ljubav ne podrazumijeva samo osjećaj, nego i učinjeno djelo. Poziv svakoga kršćanina je biti obasut Božjim milosrđem i to isto zračiti oko sebe, sve što primimo širiti dalje u svijet zbog stvaranje bolje zajednice. (Tomić, 1993: 452-453) Zbog toga je vrlo važno nakon dvanaestorice poslanje sedamdeset dvojice što znači da širenje Božje riječi nije samo stvar uskog kruga ljudi, nego svih kršćana, koji tu riječ potvrđuju i primjerom. (Runje, 2011: 590)

Kristove parabole namijenjene su i farizejima i pismoznancima koji su negodovali i kritizirali to što se on druži s grešnicima. *Farizeji i pismoznanci njihovi negodovahu i govorahu njegovim učenicima: „Zašto s carinicima i grešnicima jedete i pijete?“ Isus im odgovori: „Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima. Nisam došao zvati pravedne, nego grešnike na obraćenje“.* (Lk 5, 30-32) Krist im metaforičnim odgovorima daje do znanja kakvo je njegovo poslanje na zemlji i da će ga izvršiti unatoč svim njihovim negodovanjima.

Brojne su prispodobe koje pronalazimo samo kod Luke - prispodoba o milosrdnom Samarijancu, o bogatom zemljoposjedniku, o neplodnoj smokvi, mjestu na svadbi, o izgubljenoj i nađenoj drahmi, o milosrdnom ocu, o nepoštenom upravitelju, bogatašu i Lazaru te o farizeju i cariniku.

Kod Luke pronalazimo duže prispodobe, kao što je ona o rasipnome sinu, ali on unosi i prispodobe od dva retka u kojima samo ukratko objašnjava situaciju u kojoj je prispodoba izrečena. Možemo ih podijeliti na prispodobe narativnoga ustroja, koje su opsegom veće i strukturirane kao kratke priče s pripadajućom radnjom, likovima i završnom poukom, te na prispodobe kraćih struktura, koje su razvijene usporedbe sastavljene od jedne ili dviju rečenica u kojima Isus ukratko i metaforično izlaže ono čemu želi poučiti svoje slušatelje.

U tekstu koji slijedi obuhvatit ćemo sve prispodobe iz Lukina evanđelja, donijeti njihove sadržaje te objasniti poruke koje su sadržane u prenesenom alegorijskome smislu.

7. Prispodobе narativnoga ustroja

Prispodoba o sijaču

Iziđe sijač sijati sjeme. Dok je sijao, jedno pade uz put, bi pogaženo i ptice ga nebeske pozobaše. Drugo pade na kamen i, tek što je izniklo, osuši se jer ne imaše vlage. Drugo opet pade među trnje i trnje ga preraste i uguši. Drugo napokon pade u dobru zemlju, nikne i urodi stotrukim plodom. (Lk 8, 5-8)

Prispodoba o sijaču spada u prispodobе s alegorijskim tumačenjem na kraju. U daljnjem tekstu evanđelja učenici Isusa upitaju što znači ta prispodoba, a on im odgovara.

Prispodobom Isus govori o mnogo vrsta ljudi. Sjeme koje sijač raznosi simbol je riječi Božje. Sjeme koje pada uz put riječ je Božja koja dolazi do slušatelja kod kojih ona nema preveliko značenje, jer jednako tako kako je došla i odlazi, davao dolazi do njih i otima im ono što su čuli te tako oni ostaju bez mogućnosti spasenja. Sjeme koje pada na kamen riječ je Božja koja dolazi do ljudi kojima ona puno znači, koji ju s veseljem prihvate, ali to traje jako kratko jer padaju u kušnju i pokleknu. Kada sjeme padne među trnje, to znači da riječ Božja dolazi do onih koji ju slušaju i imaju mogućnost za duhovni razvoj, ali poneseni blagodatima života nakon nekog vremena od nje ipak odustaju. Plodno tlo simbol je ljudi koji otvorena i čista srca primaju k sebi riječ Božju, postupaju u svojim životima onako kako su od nje to naučili i u tome budu ustrajni. Jedino takvi ljudi donose ploda kraljevstvu Božjem, jer urod koji oni donose je mnogostruk.

Prispodobom Isus ohrabruje učenike ističući suprotnost između malih početaka i konačne bogate žetve. Usprkos svim nevoljama sa sjemenom, rodovi su na kraju obilni. Nikakva smetnja i neuspjeh nisu mogli zaustaviti sijača u njegovu neumornom radu. Njemu je jasno da su i usponi i padovi sastavni dio velike Božje tajne upravljanja svijetom. Ako učenici budu ustrajni, riječ će se Božja pronijeti daleko više i uspješnije. Uz to, prispodoba naglašava važnost ispravnog postupanja nakon što se čuje riječ Božja – prihvatiti ju i njegovati ili ju odbaciti, to svatko za sebe mora odlučiti.

Ova bi se prispodoba mogla opisati kao alegorija, jer su u njoj sve značenjske jedinice potanko protumačene. Isus se služi slikom iz svakodnevnog života kao što je sijanje polja kako bi svojim slušačima na što bolji i plodonosniji način prenio svoju misao.

Prispodoba o milosrdnom Samarijancu

Čovjek neki silazio iz Jeruzalema u Jerihon. Upao među razbojнике koji ga svukoše i izraniše pa odoše ostavivši ga polumrtva. Slučajno je onim putem silazio neki svećenik, vidje ga i zaobiđe. A tako i levit: prolazeći onuda, vidje ga i zaobiđe. Neki Samarijanac putujući dođe do njega, vidje ga, sažali se pa mu pristupi i povije rane zalivši ih uljem i vinom. Zatim ga posadi na svoje živinče, odvede ga u gostinjac i pobrinu se za nj. Sutradan izvadi dva denara, dade ih gostioničaru i reče: 'Pobrine se za njega. Ako što više potrošiš, isplatit ću ti kad se budem vraćao.' (Lk 10, 30-35)

Prispodoba o milosrdnom Samarijancu jedna je od poznatijih Isusovih prispodoba jer je prihvaćena među ljudima i vrlo često citirana. Pronalazimo ju jedino u Lukinu evanđelju.

U samome se evanđelju nadovezuje na odjeljak u kojem netko Isusa pita što mora činiti kako bi zaslužio život vječni. Isus mu govori da mora poštivati zapovijed ljubavi koja kaže da bližnjega mora ljubiti kao samoga sebe. Na upit zakonoznanca tko mu je bližnji Isus govori ovu prispodobu o čovjeku koji je silazio iz Jeruzalema u Jerihon i na putu su ga presreli razbojnici, opljačkali, pretukli i tako ostavili. Isus ne govori koje je narodnosti taj čovjek, ali po svemu možemo pretpostaviti da je Židov. Dok je ranjeni čovjek ležao na zemlji, kraj njega su prošli svećenik i levit, ali su odlučili samo produžiti i tako ga ostaviti. Kraj njega je nakon toga prošao Samarijanac (Samarijance su Židovi držali poganima i bilo je opće poznato njihovo neprijateljstvo pa uvođenje Samarijanca u priču izaziva veliki šok kod slušača), prišao mu, previo rane, pribavio mu krevet i dobru skrb do ozdravljenja.

Isus putem ove prispodobe i današnjim slušačima govori o bližnjima. Kaže da se trebamo zapitati tko su nam u životu bližnji i po čemu ih u prepoznavamo. Bližnji nisu naši istomišljenici, naša obitelj, prijatelji, poznanici, bližnji su oni koji čine djela milosrđa i onima koji su im potpuni stranci, koji priskaču u nevolji čak i kada nemaju razloga za to, čak i kada pružanje pomoći predstavlja opasnost, kao što je i Samarijanac pomogao Židovu, svom potencijalnom neprijatelju.

U liku Samarijanca posvjedočena je beskrajna Božja ljubav – slobodna, neovisna o drugim ljudima i bilo kakvim uvjetima, daruje se onima koji ju i ne zaslužuju kako bi ih iznutra izmijenila i učinila vrijedne ljubavi.

Ova prispodoba jasan je primjer dijaloga između Isusa i slušatelja. Upitne rečenice poput *Što ti se čini, koji je od ove trojice bio bližnji onomu koji je upao među razbojнике?* (Lk 10, 36)

govore o dobroj interakciji s ljudima koji su morali shvatiti bit poruke koju je Krist došao navijestiti.

Ova bi se priča mogla svrstati u primjere jer Isus pripovijeda jedan jedinstven i neponovljiv događaj prikazujući ga stvarnim i povijesno provjerljivim.

Prispodoba o bogatom zemljoposjedniku

Nekomu bogatu čovjeku obilno urodi zemlja pa u sebi razmišljaše: 'Što da učinim? Nemam gdje skupiti svoju ljetinu.' I reče: 'Evo što ću učiniti! Srušit ću svoje žitnice i podignuti veće pa ću ondje zgrnuti sve žito i dobra svoja. Tada ću reći duši svojoj: dušo, evo imaš u zalihi mnogo dobara za godine mnoge. Počivaj, jedi, pij, uživaj!' Ali Bog mu reče: 'Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe! A što si priprazio, čije će biti?' (Lk 12,16-20)

U prispodobi se govori o nezaustavljivoj pohlepi za materijalnim i svjetovnim bogatstvima. Uz to što udaljuje ljude od drugih ljudi, ona udaljuje čovjeka i od Boga. Čovjek iz prispodobe ne razmišlja kako mudro iskoristiti svoje bogatstvo, pomoći drugima, sebi priskrbiti ispunjeniji život, važno mu je samo uživati. Svatko sa svojim slabostima može zalutati i izgubiti se u prividnom dobru, ali nikada ne bi trebao izgubiti vezu sa svojom savješću i onim što je njegova bit. Isto tako, nitko ne zna koliko će živjeti, nad time nemamo kontrolu. Taj bogataš misli da ima budućnost u svojim rukama iako je istina daleko od toga, kao što vidimo i u prispodobi – Bog ga iste noći poziva k sebi.

Isus i sam u idućem odjeljku evanđelja govori: *Zato vam kažem: ne budite zabrinuti za život: što ćete jesti; ni za tijelo: u što ćete se obući. Ta život je vredniji od jela i tijelo od odijela.* (Lk 12,22-23) Time se trebamo voditi i ne zadovoljavati se s manje nego s bogatstvom u Bogu.

Prispodoba o neplodnoj smokvi

Imao netko smokvu zasađenu u svom vinogradu. Dođe tražec ploda na njoj i ne nađe pa reče vinogradaru: 'Evo, već tri godine dolazim i tražim ploda na ovoj smokvi i ne nalazim. Posijeci je. Zašto da iscrpljuje zemlju?' A on mu odgovori: 'Gospodaru, ostavi je još ove godine dok je ne okopam i ne pognojim. Možda će ubuduće ipak uroditi. Ako li ne, posjeći ćeš je.' (Lk 13, 6-9)

Ovom prisposodobom Isus poziva svakog čovjeka na promjenu života. Kao što i gospodar u prisposodbi daje priliku smokvi koja je bila neplodna, tako i Bog s radošću prima svakoga tko će uložiti svoju volju i trud i živjeti životom vjernika koji će u svojoj zajednici biti plodan šireći Božju riječ. Okopati i pognojiti znači potruditi se prihvatiti i u potpunosti razumjeti što Bog od nas želi i tako zaslužiti biti spašeni. Ovdje nas Isus uči da je Bog milosrdan i da daje svakome priliku, ali se ističe i činjenica da prilika za pokajanje neće dugo potrajati.

Dvije prisposode o gozbi

Prisposoda o mjestu na svadbi

Kada te tko pozove na svadbu, ne sjedaj na prvo mjesto da ne bi možda bio pozvan koji časniji od tebe, te ne dođe onaj koji je pozvao tebe i njega i ne rekne ti: 'Ustupi mjesto ovome.' Tada ćeš, postićen, morati zauzeti posljednje mjesto. Nego kad budeš pozvan, idi i sjedni na posljednje mjesto pa, kada dođe onaj koji te pozvao, da ti rekne: 'Prijatelju, pomakni se naviše!' Bit će ti to tada na čast pred svim sustolnicima, jer – svaki koji se uzvisuje, bit će ponižen, a koji se ponizuje, bit će uzvišen. (Lk 14, 8-11)

Ovu prisposobu Isus izriče kako bi u ljudima potaknuo osjećaj poniznosti. Već se tada poniznost definira kao vrlina koja ima veliku cijenu. Kao što ti je čast da te netko pohvali i istakne u masi, tako je čast i biti Božjim izabranikom i biti s njim u kraljevstvu nebeskom kada za to dođe vrijeme. Ovdje se dakle ne govori o običnom pravilu pristojnosti, nego je to jasan naputak za ulazak u kraljevstvo Božje. Bahatost i samohvala nisu dobre osobine i vrlo često će nam se obiti o glavu, naše mane i zli postupci odvući će nas daleko od prvoga mjesta koje mislimo da zaslužujemo. Potrebno je imati svijest o tome koliko smo maleni pred Bogom. Zbog toga je vrlo važno što prije osvijestiti svoje postupke i popraviti ih dok je za to vremena, davati nesebično ljubav koja je jedina karta za ulazak u kraljevstvo Božje. Da bi se stiglo na vrh, treba početi s dna, a ako si sam izabereš dno, jedino se i možeš pomicati prema naprijed.

Ova prisposoda spada u prisposode s poukom na kraju. Jasna je poruka koju Isus želi prenijeti ljudima: svatko tko sam sebe hvali i o sebi misli samo najbolje, nikada neće moći vidjeti svoje mane i popraviti ih, no netko tko uvijek radi na svojoj izgradnji i nastoji postati

boljim čovjekom zaslužuje puno više, i sve ga to čeka u zajedništvu s Bogom. Poniznost je jedini put do istinskog uzvisivanja.

Prispodoba o uzvanicima

Čovjek neki priredi veliku večeru i pozva mnoge. I posla slugu u vrijeme večere da rekne uzvanicima: 'Dođite! Već je pripravljeno!' A oni se odreda počeli ispričavati. Prvi mu reče: 'Njivu sam kupio i valja mi poći pogledati je. Molim te, ispričaj me.' Drugi reče: 'Kupio sam pet jarmova volova pa idem okušati ih. Molim te, ispričaj me.' Treći reče: 'Oženio sam se i zato ne mogu doći.' Sluga se vrati i javi to domaćinu. Tada domaćin, gnjevan, reče sluzi: 'Iziđi brzo na trgove gradske i ulice pa dovedi ovamo prosjake, sakate, slijepce i hrome.' I sluga reče: 'Gospodaru, učinjeno je što si naredio i još ima mjesta.' Reče gospodar sluzi: 'Iziđi na putove i među ograde i prisili neka uđu da mi se napuni kuća.' A kažem vam: nijedan od onih pozvanih neće okusiti moje večere. (Lk 14, 16-24)

Prispodobom Isus upozorava sve ljude na njihovo oglašivanje na Gospodinov poziv. Ova priča naglašava da se ljudi ne spašavaju vlastitim naporima, nego odazivanjem na Gospodinov poziv, ali snose krivicu ako se na njega ne odazovu.

Svi uzvanici iz prispodobe na početku su prihvatili poziv na večeru, ali kada je došao trenutak odlaska, svi su imali isprike. Sve tri su isprike očito lažne i na brzinu smišljene, jasno je da gosti jednostavno ne žele doći. Ali gospodar je čvrsto odlučio održati večeru. Zbog toga ide dalje i šalje slugu da pozove baš sve na koje naiđe na ulici. „Mnogi“ iz prispodobe su svi ljudi - prosjaci, sakati, slijepi i hromi su carinici i grešnici, dok su oni na putovima i među ogradama pogani koji ipak na kraju dospiju u kraljevstvo Božje.

Svi bi trebali ozbiljno shvatiti poziv na ulazak u kraljevstvo Božje, a ne svojim isprikama i uvijek zapostavljanjem te dimenzije života ugrožavati svoje mjesto u vječnom životu. Kršćani ovu prispodobu moraju shvatiti kao upozorenje da je spasenje ponuda koju se može i proigrati ako se ne shvati ozbiljno. Bog će prihvatiti svakoga tko mu dođe, ali ljudi ne smiju oklijevati i odugovlačiti.

Tri prispodobе o izgubljenom

Prispodoba o izgubljenoj i nađenoj ovci

Tko to od vas, ako ima sto ovaca pa izgubi jednu od njih, ne ostavi onih devedeset i devet u pustinji te pođe za izgubljenom dok je ne nađe? A kad je nađe, stavi je na ramena sav radostan pa došavši kući, sazove prijatelje i susjede i rekne im: 'Radujte se sa mnom! Nađoh ovcu svoju izgubljenu.' Kažem vam, tako će na nebu biti veća radost zbog jednog obraćena grešnika nego li zbog devedeset i devet pravednika kojima ne treba obraćenja. (Lk 15, 4-7)

Izgubljena ovca simbol je zalutalog iz vjere, grešnika koji se putem izgubio i više ne razlučuje što je dobro i moralno, a što ne. Ipak, i u tim trenucima Bog je uz čovjeka, ostavlja sve one koji su zaslužili njegovu prisutnost i odlazi tragati za jednim izgubljenim. Bog se veseli kada može oprostiti. On traži izgubljeno jer ljubi grešnike i želi da i oni sjednu s njime za isti stol čemu je primjer Isus koji unatoč osudama, sjedi i blaguje s grešnicima za istim stolom.

Prispodoba o izgubljenoj i nađenoj drahmi

Ili koja to žena, ima li deset drahma pa izgubi jednu drahmu, ne zapali svjetiljku, pomete kuću i brižljivo pretraži dok je ne nađe? A kad je nađe, pozove prijateljice i susjede pa će im: 'Radujte se samnom! Nađoh drahmu što je bijah izgubila!' Tako, kažem vam, biva radost pred anđelima Božjim zbog jednog obraćena grešnika. (Lk 15, 8-10)

U prispodobi Isus ženu postavlja u dilemu. Kada bi imala deset drahmi i jednu izgubila, što joj je činiti? Odgovor je da, kako se Krist zalaže za svakog grešnika ponaosob i raduje se svakom novom vjerniku, i žena mora zapaliti svijeću i pretražiti kuću te pronaći jednu izgubljenu drahmu. Nakon toga, kao što *biva radost pred anđelima Božjim zbog jednog obraćena grešnika* (Lk 15, 10) i žena mora pozvati svoje prijateljice i na sav glas naviještati: *Radujte se samnom! Nađoh drahmu što je bijah izgubila!* (Lk 15, 9) Svi su pozvani radovati se i sudjelovati u slavlju na kojem se u zajednicu prima jedan obraćeni grešnik. Bog se raduje kada može oprostiti i rado prima one koju su oprost spremni zatražiti.

Vrlo je važno u ovoj prispodobi paljenje svjetla. Ono mora biti na početku potrage. Nakon što se svjetlo upali, u mogućnosti smo neumorno raditi kako bi plodovi svjetla obasjali svakog čovjeka, pomogli mu živjeti smireno te radosna srca sudjelovati u izgradnji svijeta.

Izgubljena ovca, drahma ili bilo što drugo uobičajena su pojava svakome čovjeku, a Isus tu pojavu koristi u svrhu svoga naučavanja. Ovo svakodnevno iskustvo gubitka paralela je gubitku nečega velikog i uzvišenog, gubitku milosti Božje, metafora je za skretanje s puta, ali Isus ovdje daje nadu i naučava da ni tada nismo sami i bez izlaza.

Prispodoba o milosrdnom ocu

Čovjek neki imao dva sina. Mlađi reče ocu: 'Oče, daj mi dio dobara koji mi pripada.' I razdjeli im imanje. Nakon nekoliko dana mlađi sin pokupi sve, otputova u daleku zemlju i ondje potraži svoja dobra živeći razvratno. Kad sve potroši, nastaje ljuta glad u onoj zemlji te on počne oskudijevati. Ode i pribe se kod jednoga žitelja u onoj zemlji. On ga posla na svoja polja pasti svinje. Želio se nasititi rogačima što su ih jele svinje, ali mu ih nitko nije davao. Došavši k sebi, reče: 'Koliki najamnici oca mogu imati kruha napretek, a ja ovdje umirem od gladi! Ustat ću, poći svom ocu i reći mu: Oče, sagriješih protiv Neba i pred tobom! Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim. Primi me kao jednog od svojih najamnika.' Usta i pođe svom ocu. Dok je još bio daleko, njegov ga otac ugleda, ganu se, potrča, pade mu oko vrata i izljubi ga. A sin će mu: 'Oče, sagriješih protiv Neba i pred tobom! Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim.' A otac reče slugama: 'Brzo iznesite haljinu najljepšu i obucite ga! Stavite mu prsten na ruku i obuće na noge! Tele ugojeno dovedite i zakoljite pa da se pogostimo i proveselimo jer sin mi ovaj bijaše mrtav i oživje, izgubljen bijaše i naše se!' I stadoše se veseliti.

A stariji mu sin bijaše u polju. Kad se na povratku približio kući, začu svirku i igru pa dozva jednoga slugu da se raspita što je to. A ovaj će mu: 'Došao tvoj brat pa otac tvoj zakla tele ugojeno što sina zdrava dočeka.' A on se rasrdi i ne htjede ući. Otac tada izađe i stane ga nagovarati. A on će ocu: 'Evo, toliko ti godina služim i nikada ne prestupih tvoju zapovijed, a nikad mi ni jareta nisi dao da se s prijateljima proveselim. A kada dođe ovaj sin tvoj koji s bludnicama proždrije tvoje imanje, ti mu zakla ugojeno tele.' Nato će mu otac: 'Sinko, ti si uvijek sa mnom i sve moje – tvoje je. No trebalo se veseliti i radovati jer ovaj brat tvoj bijaše mrtav i oživje, izgubljen i naše se!' (Lk 15, 11-32)

Prispodoba o izgubljenom sinu predstavlja jedan od najviše istraživanih tekstova Novoga zavjeta. Mnogi se slažu da je to najljepša Isusova prispodoba.

Prispodoba u literaturi nosi nekoliko naslova - prispodoba o rasipnome sinu/ izgubljenom nađenom sinu/o milosrdnom ocu/ o očevoj ljubavi, ali je najučestaliji *Prispodoba o izgubljenom sinu*, iako bi najispravniji bio *Prispodoba o milosrdnom ocu*, kažu istraživači, budući da u središtu ne smije biti grešni, rasipni sin, nego otac koji je pun ljubavi i praštanja. U ovoj se prispodobi prikazuje velika istina o Očevoj ljubavi koja uvijek oprašta.

Kako je već spomenuto, Isus se suočavao s kritikama farizeja i pismoznanaca zbog svoga druženja i blagovanja s grešnicima. Podjela hrane i pića simbolizira životno zajedništvo, a upravo zbog ugroženosti toga Isus se hvata u koštac s farizejima i pismoznancima govoreći im ovu prispodobu. U jednom dijelu prispodobe oni će s posebno prepoznati.

Glavna tema prispodobe jest neizmijerna Božja ljubav, koju u konkretnom tekstu predstavlja očeva ljubav. Zemaljski otac u svom je ponašanju odraz Božje ljubavi. Putem prispodobe Isus nam govori kako smo svi pozvani na obraćenje i prihvatanje vjere, baš kao što je i sin nakon vremena u tuđini i samoći pronašao put kući, onome koji ga neizmjereno ljubi unatoč svim njegovim manama i grijesima. Baš je takav Bog prema svojim vjernicima, pun razumijevanja i praštanja, uvijek ih dočekuje širom raširenih ruku. Naravno, sin ima pravo na pogrešku, to pravo i koristi, odlazi od kuće, živi bludnim i rasipnim životom, ali se na kraju vraća pravim moralnim vrijednostima, vraća se svom ocu, skrušen, govoreći: *Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim!* (Lk 15, 21) Tako i vjernici, članovi Crkve, nerijetko zalutaju, otuđuju se, preispituju, ali uvijek utjehu i zadnju stanicu pronalaze u ljubavi Boga Oca. Nebeski Otac dobrodošlicom očekuje sve grešnike koji mu se vraćaju.

Vrhunac prispodobe u kojoj se očituje sva ljubav i praštanje zemaljskoga oca, a time i Boga je u trenutku kada otac kaže: *Brzo iznesite haljinu najljepšu i obucite ga! Stavite mu prsten na ruku i obuću na noge! Tele ugojeno dovedite i zakoljite pa da se pogostimo i proveselimo jer sin mi ovaj bijaše mrtav i oživje, izgubljen bijaše i nađe se!* (Lk 15, 22-24) U tom trenutku nestaje sve ono što je prethodilo, sva izdaja, nepromišljenost i grijesi. Otac iskazuje svu svoju ljubav i sreću jer mu je sin ipak, na kraju svih kušnji, shvatio koji je pravi put i odlučio njime poći. Vidi se da u ocu uz milosrđe djeluje i ljubav u izobilju jer i prije nego što sin prozbori isprikama, otac mu trči u naručje, grli ga i ljubi: *Dok je još bio daleko, njegov ga otac ugleda, ganu se, potrča, pade mu oko vrata i izljubi ga.* (Lk 15, 20) Na taj način Bog pristupa svakom grešniku, vraća mu izgubljeno i daje novu snagu. Preobraćeni grešnik dobiva sve što je prije imao, a uz to, dobiva i nova prava.

Sinovljeva odluka na povratak ocu nije očajnički čin, nego iskreno kajanje, piše Adalbert Rebić. Kada su ga izdali svi, jedino što mu preostaje je zatražiti oprost kod oca i Boga. Nasuprot tome, Siniša Balaić piše da kod rasipnog sina ne postoji trenutak spoznaje niti duboka preobrazba jer je motiv koji ga je nagnao na povratak ocu glad i strah za vlastiti život. I sam čin kojim je zatražio na početku od oca podjelu imanja i svoj dio materijalnog dobra ukazuje na nedostatak ljubavi i poštovanja. Ipak, očeva i Božja ljubav sve to nadilazi. Sin se želi osjećati slobodnim i ravnopravnim ocu, želi ostvariti ciljeve i zato se odlučuje na tako radikalan zahtjev. Ta želja za slobodom i ravnopravnošću ne popušta niti kada se vraća kući, on traži posao i plaću kojom će uzdržavati sam sebe. Otac to, naravno, ne dopušta. Ako prvotna pobuda za povratak nije bila tako uzvišena, na kraju ipak vidimo da kod sina nije bilo upitno ono što je izgubio, nego ono što je učinio – sagriješio pred Bogom i ocem.

Stariji sin u ovoj prisposobi predstavlja farizeje i pismoznance, samoprozване nasljedovatelje mudrosnih učitelja i proroka, one koji su se brinuli za moral i ćudoređe ljudi. Oni su vjerni zakonima i propisima, smatraju da se nemaju za što kajati i misle da su grešnici osuđeni na propast, iako to očekuje upravo njih. Stariji je sin isto tako poštovao sve propise, ostao uz oca, pridonosio imanju, nije trošio. Kada je doznao što se u kući događa odbio je ući jer nije razumio ljubav i njezine razloge. Osuđuje oca i brata baš kao i farizeji i pismoznanci Isusa zato što je sjedio za istim stolom s grešnicima. Otac jednako pristupa i mlađem i starijem sinu, poziva starijeg da im se pridruži za stolom na proslavi, ali sin to odbija. Baš kao što ni stariji sin ne razumije oca koji priređuje proslavu u čast povratku izgubljenog grešnog sina, tako ni farizeji ne razumiju da ih Krist poziva za isti stol s njim i s grešnicima. Na taj način stariji sin sam sebi određuje sudbinu udaljavajući se od oca, brata i doma. Ograđujući se od očevih darova sam sebe isključuje, kao što su to činili i farizeji, postepeno se okrećući od Isusa.

Isus prisposobom postavlja izazov za slušače, bili oni poput starijeg ili mlađeg sina. Važno je pronaći se i poistovjetiti, iako je većina ljudi sklona sebe promatrati kroz lik mlađeg sina. Valjalo bi učiniti i ono drugo pa vidjeti imamo li ipak možda više sličnosti sa starijim sinom.

Adalbert Rebić (1999: 8) govori o dva dijela prisposobe – jedan o mlađem sinu, a jedan o starijem. Pri proučavanju te pretpostavke dolazilo se do različitih mišljenja. Jedni su zastupali stajalište da je prisposoba od početka takva u cijelosti, no neki su proučavatelji ustanovili da je priča o starijem sinu Lukino autorsko djelo koje je naknadno ubačeno u osnovni tekst. Bez toga dijela, Isus bi propovijedao o izgubljenom i ponovno nađenom, ali s tim dodanim dijelom obraća se pismoznancima i farizejima kritizirajući ih zbog njihove tvrdoće prema

grešnicima. Leon Morris kaže da je veća vjerojatnost da je taj dio sastavni dio prispodobe od početka, jer kako Isus želi naglasiti da Bog prima natrag grešnike, tako želi naglasiti i da oni koji ih odbacuju ne postupaju u skladu s Božjom voljom.

Ohrabruje činjenica da je Isus prispodobu ostavio nezavršenu, odnosno, ne saznajemo što je stariji sin u konačnici odlučio. Time nam pokazuje da imamo priliku učiniti ispravnu stvar ako na vrijeme reagiramo. Božja ljubav uvijek provocira našu sebičnost i u tome je slamka spasa.

Prispodoba o milosrdnom ocu kratka je priča koja ima sve potrebne sastavne dijelove, ima likove, radnju, zaplet, vrhunac, rasplet, ima suprotstavljene strane i na kraju pouku. Zaokružena je cjelina i nosi vrlo snažnu poruku o ljubavi i praštanju, zbog čega je postala neiscrpnim motivom u različitim umjetničkim medijima sve do današnjega vremena.

Prispodoba o nepoštenom upravitelju

Bijaše neki bogat čovjek koji je imao upravitelja. Ovaj je bio optužen pred njim kao da mu rasipa imanje. On ga pozva pa mu reče: 'Što to čujem o tebi? Položi račun o svom upravljanju jer više ne možeš biti upravitelj!' Nato upravitelj reče u sebi: 'Što da učinim kad mi gospodar moj oduzima upravu? Kopati? Nemam snage. Prositi? Stidim se. Znam što ću da me prime u svoje kuće kad budem maknut s uprave.

I pozva dužnike svoga gospodara, jednog po jednog. Upita prvoga: 'Koliko duguješ gospodaru momu?' On reče: 'Sto bata ulja.' A on će mu: 'Uzmi svoju zadužnicu, sjedni brzo, napiši pedeset.' Zatim reče drugomu: 'A ti, koliko ti duguješ?' On odgovori: 'Sto kora pšenice.' Kaže mu: 'Uzmi svoju zadužnicu i napiši osamdeset.'

I pohvali gospodar nepoštenog upravitelja što snalažljivo postupi jer sinovi su ovoga svijeta snalažljiviji prema svojim od sinova svjetlosti. (Lk 16, 1-8)

Ova prispodoba ima status jednog od najnejasnijih mjesta u cijelom Svetom pismu. Na prvo čitanje zvuči vrlo različito od ostalih prispodobi. Čini se kao da nas Isus poziva da vođeni prevarom i laži donosimo odluke u životu. Snalažljivost se poistovjećuje s nepoštenjem. Izgleda kao da bi nam uzor trebao biti veliki lopov koji potkrada svoga gospodara. Čak i onda kada mu vrijeme ističe i kada ima samo određeno kratko vrijeme prije nego ga gospodar potjera iz službe, on ustraje u svojoj prevari i čini sve da barem još malo ukrade. Što je onda pozitivna strane prispodobe koju priča Isus?

Prispodoba je upućena Isusovim učenicima. Poručuje im da sve što čine moraju činiti sa sviješću o konačnom sudu. Sud u ovoj prispodobi odgovara prijetnji: *više ne možeš biti upravitelj!* Ta prijetnja dakle nije konačna odluka, ona najavljuje provjeru koja će prethoditi konačnoj odluci. Svaki učenik mora znati što ga očekuje u slučaju da mu „računi nisu čisti“. Isus ukazuje na krhkost samozavaravanja – bliskost gospodarima ne znači ništa ako se ne poštuju njegova pravila. Isto tako, fizička blizina Kristu neće nam donijeti spas u Dan suda. Učenicima nije dovoljno samo biti učenik, oni moraju uistinu živjeti svoj poziv.

Ključna je riječ prispodobe „snalažljivost“. Ovdje se ipak ne hvali niti lukavost niti prevara, nego se hvali snalažljivost čovjeka kojemu je vrijeme na isteku. Upravitelj u trenutku kada sazna da mu je budućnost ugrožena, najprije misli na sebe osobno, ne zna što će drugo raditi u životu, za ništa nije spreman niti sposoban. Nakon toga tek razmišlja trezveno i smišlja plan. Na ovome mjestu Krist upozorava na odlučnost i što potpunije sagledavanje stvari. Nakon toga upravitelj prelazi s riječi na djela – poziva dužnike i smanjuje im dugove. Time je postigao dvije stvari – učinio je gospodara zadovoljnim jer on neće dati više od onoga što je planirao dati, i dobio je zahvalnost ljudi kojima je otpustio dugove čime si je automatski pribavio i prijatelje koji ga neće napustiti čak i u slučaju da mu gospodar da otkaz. Upraviteljeva snalažljivost brzo je vratila red, vlasnik ima dojam da je imanje neoštećeno i da nije za budućnost ugroženo, a sam je sebe obranio. Upravitelj je dokazao da djeluje prikladno i na vrijeme, te da je odan vlasniku i da ga provjera nije iznenadila.

Krist donosi usporedbu sa sinovima ovoga svijeta i Božjim sinovima. Ako su sinovi svijeta takvi, kakvi tek moraju biti Božji sinovi – uolikoj mjeri činiti ono što je po volji njihovom Gospodaru.

Prispodoba o bogatašu i Lazaru

Bijaše neki bogataš. Odijevao se u grimiz i tanani lan i danomice se sjajno gostio. A neki siromah, imenom Lazar, ležao je sav u čirevima pred njegovim vratima i priželjkivao nasititi se onim što je padalo s bogataševa stola. Čak su i psi dolazili i lizali mu čireve.

Kad umrije siromah, odnesoše ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan. Tada, u teškim mukama u paklu, podiže svoje oči te izdaleka ugleda Abrahama i u krilu mu Lazara pa zavapi: 'Oče Abrahamo, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vršak svoga prsta u vodu i rashladi mi jezik jer se strašno mučim u ovom plamenu.' Reče nato Abraham: 'Sinko! Sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on

ovdje tješi, a ti se mučiš. K tome između nas i vas zjapi provalija golema te koji bi i htjeli prijeći odavde k vama, ne mogu, a ni odatle k nama prijelaza nema.'

Nato će bogataš: 'Molim te onda, oče, pošalji Lazara u kuću oca moga. Imam petero braće pa neka im posvjedoči da i oni ne dođu u ovo mjesto muka.'

Kaže Abraham: 'Imaju Mojsija i Proroke! Njih neka poslušaju!' A on će: 'O ne, oče Abrahame! Nego dođe li tko od mrtvih k njima, obratit će se.' Reče mu: 'Ako ne slušaju Mojsija i Prorokâ, neće povjerovati sve da i od mrtvih tko ustane.' (Lk 16, 19-31)

Ova je prispodoba prispodoba o jednakosti. Uz to, i ona naglašava kako zemaljska materijalna dobra nisu važna u vječnome životu.

Na jednoj strani je bogataš koji ima svega i na pretek, ali ima i lošu osobinu – sebičnost. Zbog nje je slijep za sve oko sebe, za bolesnog siromaha koji mu je pod nogama. S druge strane je Lazar, siromah koji uz to što nema što jesti, boluje od teške bolesti koja mu na kraju i oduzima život. U prispodobi Isus ne govori ništa o njihovom duhovnom stanju, nigdje se ne spominje da je bogataš imao teških grijeha, ali je živio samo za sebe i to je razlog zbog kojeg je bio osuđen. Isto tako, ne govori se ništa o Lazaru, ali se pretpostavlja da je on bio vjernik budući da su ga anđeli nakon smrti odnijeli Abrahamu u krilo.

Postavlja se pitanje čiji život više vrijedi, siromahov ili bogatašev? To se ipak ne saznaje na ovome svijetu, ali istina dolazi na vidjelo kasnije, kada svatko po zaslugama iz ovoga života bude raspoređen na onome svijetu. Bog posjeduje odliku pravednosti po kojoj izjednačuje sve ljude i koja stavlja sve na svoje pravo mjesto.

Još je jedna stvar vrlo važna ovdje, a ta je da je bogataš poznavao Pisma i Zakon Božji, ali ga je ignorirao. To vidimo iz njegovih molbi upućenih Abrahamu da pošalje Lazara kako bi njegovom ocu i braći rekao što ih čeka poslije smrti te im tako omogućio da se poprave i počnu živjeti tako da zasluže biti u raju. Na tome mjestu bogataš prvi puta pokazuje zanimanje za druge ljude i za tuđu dobrobit. Abraham odbija njegovu molbu jer smatra da je ljudima dovoljno slušati Proroke da bi povjerovali, jer ako se to ne dogodi tada, nikakvo drugo čudo ne može ih ni potaknuti na obraćenje. Sve čitatelje potiče se da povjeruju u ono što stoji u Svetom pismu jer kada budemo dobili opipljive i materijalne dokaze, bit će prekasno.

Prispodoba o farizeju i cariniku

Dva čovjeka uziđoše u Hram pomoliti se: jedan farizej, drugi carinik. Farizej se uspravan ovako u sebi molio: 'Bože, hvala ti što nisam kao ostali ljudi: grabežljivci, nepravедnici, preljubnici ili – kao ovaj carinik. Postim dvaput u tjednu, dajem desetinu od svega što steknem.' A carinik, stojeći izdaleka, ne usudi se ni očiju podignuti k nebu, nego se udaraše u prsa govoreći: 'Bože, milostiv budi meni grešniku!' Kažem vam: ovaj siđe opravdan kući svojoj, a ne onaj! Svaki koji se uzvisuje, bit će ponižen; a koji se ponizuje, bit će uzvišen. (Lk 18, 10-14)

Farizeji su bili strogo pravovjerna laička struja, pretežno iz sloja trgovaca, obrtnika i seljaka. Oni su se pretjerano držali propisa o čistoći i zbog toga su se prozvali izdvojenima te su se prezrivo odnosili prema ostalom puku. Carinici su bili ljudi koji su zakupljivali carinarnice i uzimali uvozne i izvozne carine na robu. Carinu su zakupljivali po stalnoj cijeni koju su morali plaćati Rimu, a sav višak koji bi uspjeli ubrati zadržavali su za sebe. Budući da se novac od carina slijevao u rimske blagajne carinici su bili povezivani izravno s poganima i zato su bili omraženi među ljudima. Slovili su kao izrabljivači i izjednačavali su ih s razbojnicima, prostitutkama, preljubnicima i poganima.

Prispodoba govori o poniznosti i skromnosti. Farizej predstavlja ljude koji su bahati i puni sebe, koji o sebi misle samo najbolje i uzdižu se nad ostalima. Sve svoje postupke preuveličavaju, sami sebi pripisuju ono što nisu zaslužili, puni su samohvale. Prema ostalima su jako kritični, njihova djela nisu dostojna njihovih, uvijek se uspoređuju, ali konačan ishod je isti – oni sami su uvijek bolji. Farizej se moli uspravno i oholo, sve što je Bogu rekao je istinito, ali način na koji mu je to rekao je pogrešan, duh molitve je promašen. Nema svijesti o grijehu, bespomoćnosti niti o poniznoj ovisnosti o Bogu. U molitvi je sam sebi u središtu pažnje, Bog je samo na početku u zazivu, a nakon toga molitva postaje razgovor sa samim sobom pun samohvale koja umiruje tjeskobu koja dolazi iz nutrine njegova bića.

Carinik predstavlja ljude koji su bili grešnici, ali su se pokajali. Ne traže ništa, ne očekuju ništa, ponizni su i skrušeni, svjesni svojih grijeha i jedino što traže je oprost i milost. Carinik je svjestan svoje grešnosti, kad se moli čak ni pogled ne diže prema nebu jer misli da je nedostojan toga, udara se u prsa što je znak žalosti. Zato je uvod prije same prispodobe objašnjen ovako: *Nekima pak koji se pouzdavahu u sebe da su pravednici, a druge potcjenjivahu, reče zatim ovu prispodobu (Lk 18, 9)*

Carinik je svojim priznanjem grešnosti učinio velik korak, ispravno je ocijenio svoje stanje pred Bogom i kao siromah primio je Božja dobročinstva i iskusio božansku darežljivost praštanja. Isus vidi promjenu u cariniku, on više nije ono što je bio i što njegova okolina misli da on jest. Farizej, precjenjujući se, nije spreman primiti milost i darove Božje ljubavi jer je zatvoren u sebe i svoje samoljublje. Čovjekov odnos prema Bogu uvjetovan je čovjekovim odnosima prema drugim ljudima i to se s ovom prispodobom potvrđuje.

Prispodoba o mnama

Neki je ugledan čovjek imao otputovati u daleku zemlju da primi svoje kraljevstvo pa da se vrati. Dozva svojih deset slugu, dade im deset mna i reče: 'Trgujte dok ne dođem.' A njegovi ga građani mrzili te poslaše za njim poslanstvo s porukom: 'Nećemo da se ovaj zakralji nad nama.' Kad je on primio kraljevstvo i vratio se, naredi da mu dozovu one sluge kojima je predao novac da sazna što su zaradili.

Pristupi prvi i reče: 'Gospodaru, tvoja mna donije deset mna.' Reče mu: 'Valjaš, slugo dobri! U najmanjem si bio vjeran, vladaj nad deset gradova! Dođe i drugi govoreći: 'Mna je tvoja, gospodaru, donijela pet mna.' I tomu reče: 'I ti budi nad pet gradova!' Treći, opet, dođe govoreći: 'Gospodaru, evo ti tvoje mne. Držao sam je pohranjenu u rupcu. Bojao sam te se jer si čovjek strog: uzimaš što nisi pohranio, žanješ što nisi posijao.'

Kaže mu: 'Iz tvojih te usta sudim, zli slugo! Znao si da sam čovjek strog, da uzimam što nisam pohranio i žanjem što nisam posijao? Zašto onda nisi uložio moj novac u novčarnicu? Ja bih ga po povratku podigao s dobitkom.' Nato reče nazočnima: 'Uzmite od njega mnu i dajte onomu koji ih ima deset.' Rekoše mu: 'Gospodaru, ta već ima deset mna!' Kažem vam: svakomu koji ima još će se dati, a od onoga koji nema oduzet će se i ono što ima. A moje neprijatelje – one koji me ne hijedoše za kralja – dovedite ovamo i smaknite ih pred mojim očima! (Lk 19, 12-27)

Postoje sličnosti između ove prispodobe i one o talentima iz Matejevog evanđelja, neki ih čak smatraju samo dvjema verzijama iste priče, ali vjerojatnije je da je Isus istu ideju upotrijebio na više načina i u više prilika. Matej nas u svojoj prispodobi podsjeća da svi imamo svoje talente, a Luka da svi imamo isti osnovni zadatak, a taj je da svaki dan živimo svoju vjeru.

Ova je prispodoba smještena prije dijela evanđelja koje govori o Kristovu ulasku u Jeruzalem. Kao što se u prispodobi očekuje kraljev povratak, tako se i u ono vrijeme očekivao

Kristov dolazak među ljude. No vrijeme tog dolaska je nepoznato. Isusov prvi potez nakon što uđe u Jeruzalem je nepoznat. Hoće li se uspostaviti kraljevstvo ili neće? Prispodoba govori o tome kako će se to dogoditi tek za Kristova drugog dolaska. No, vrijeme koje će do tada proći ne smije ostati potraćeno. Ono se mora iskoristiti za naviještanje Božje riječi i pripreme onih koji ne vjeruju, za rad na njihovom obraćenju. Prenošnje Isusove riječi i njeno množenje množenje je mna iz prispodobe. Sluge koje su dobile mne na raspolaganje morale su ih umnožavati, a ne ih držati za sebe i ostati samo na jednoj koju su dobili. Ni Isusova riječ i nauk ne smiju ostati neprimijećeni. Svatko tko je povjerovao, mora se truditi da i ostali povjeruju, jer će svi odgovarati za svoje djelovanje i suditi će im se po tome koliki je bio njihov doprinos.

Isus ne želi ovdje reći da će oni bogatiji biti još bogatiji niti da će siromašniji biti još siromašniji. On kaže da čovjek čije izobilje dokazuje da je dobro znao upotrijebiti ono što mu je dano može dobiti još i više. Isto tako, i onaj čija oskudica pokazuje da nije ostvario mogućnosti koje je imao izgubit će i to malo što je imao. U kršćanskom životu nema mirovanja - moramo upotrebljavati svoje darove i napredovati ili ćemo baš sve izgubiti.

Završetak prispodobe čini se malo grub – kralj će smaknuti sve svoje neprijatelje, ali, za ljude će Kristov dolazak značiti upravo to – ili život ili smrt.

Prispodoba o vinogradarima ubojicama

Čovjek posadi vinograd, iznajmi ga vinogradarima i otputova na dulje vrijeme. Kada dođe doba, posla slugu vinogradarima da mu dadnu od uroda vinogradsoga. No vinogradari ga istukoše i otposlaše praznih ruku. Nato on posla drugoga slugu. Ali oni i toga istukoše, izružiše i otposlaše praznih ruku. Posla i trećega. A oni i njega izraniše i izbaciše.

Nato reče gospodar vinograda: 'Što da učinim? Poslat ću im sina svoga ljubljenoga. Njega će valjda poštovati.' Ali kada ga vinogradari ugledaju, stanu među sobom umovati: 'Ovo je baštinik. Ubijmo ga da baština bude naša.' Izbaciše ga iz vinograda i ubiše.

Što će dakle učiniti s njima gospodar vinograda? Doći će i pogubiti te vinogradare i dati vinograd drugima. (Lk 20, 9-16)

U samome nastavku evanđelja slijedi: *Pismoznanci i glavari svećenički (...) dobro razumješe da o njima kaza tu prispodobu. (Lk 20, 19)* Jasno je već iz same prispodobe da je upućena njima.

Ovom se prisposodobom prikazuje Isusov odnos prema židovskim vođama koji su sustavno odbacivali sve od Boga poslane glasnike svoje riječi. Vrhunac je bio u odbacivanju samog njegova sina.

Kada je gospodar vinograda svojim nadničarima poslao prvog slugu da od njih zatraži ono što mu po zakonu pripada, vinogradari su ga odbili, pretukli i poslali natrag gospodaru. Tu vidimo sliku naroda koji nije povjerovao prorocima koji su naviještali riječ Božju. Kada gospodar šalje drugog slugu vinogradarima, to je slika Boga koji daje ruku pomirenja narodu koji je tvrdokoran i nije odmah povjerovao. Bog je milosrdan čak i kada je suočen s nerazumnom surovošću svojih vjernika. Umjesto da kazni narod koji je odbacio proroke, on im ponovno šalje navjestitelje svoje riječi i daje im priliku da se pokaju za prvotno odbijanje. Iako bi već u tom trenutku trebao poduzeti oštrije mjere, gospodar šalje i trećeg slugu vinogradarima, a to je slika Boga koji je milosrdan čak i kada nema razloga za to. Na kraju, nakon svega, šalje im svoga sina kojem iz poštovanja i straha ne smiju nauditi. Ipak, vinogradari su mu ubili sina. Isto je tako bilo s Isusom Kristom, kada je on sam došao navijestiti blizinu kraljevstva Božjeg, bio je mučen i ubijen. Tu vidimo da je Isus unaprijed, u vrijeme kada je narodu pričao prisposobu bio svjestan svojeg kraja. Kada je došlo do krajnje granice, vlasnik tek tada pokazuje svoj gnjev. Odlučuje vinogradare ubiti, a vinograd dati drugim nadničarima. Drugi nadničari simbol su pokajnika i obraćenika koji su došli na mjesto vjerske elite koju simboliziraju vinogradari. Upravo zbog toga Luka prekida tijekom prisposobe i citira narod koji govori: *Bože sačuvaj!* (Lk 20,16) Njih najviše iznenađuje taj obrat koji će se dogoditi u sastavu Bogu najbližih.

8. Kratke prispodobne strukture

U Lukinu evanđelju nailazimo, osim na klasične prispodobne, na niz kraćih prispodobnih struktura. Takvim kratkim alegoričnim tekstovima, točnije razvijenim usporedbama, Isus na slikovit način daje odgovore svojim sugovornicima na pitanja koja mu postavljaju.

Razvijena usporedba figura je diskurza koja kao najnižu jezičnu razinu podrazumijeva složenu rečenicu, za razliku od jednostavne usporedbe koja se realizira na razini sintagme ili jednostavne rečenice. Važno svojstvo razvijene usporedbe je njezina težnja za osamostaljenjem, što nije posljedica samo njezina opsega, nego i mnogobrojnosti detalja. One zaustavljaju pripovijedni tijek težeći u krajnjem slučaju potpunom osamostaljenju. Svrha je razvijenih usporedbi dvojaka: one mogu biti mjesto dokazivanja ili retorička figura, a u oba slučaja su tu za pojašnjavanje i ukrašavanje osnovnih misli, a posebice su uspjele kada je predmet uspoređivanja što udaljeniji od predmeta s kojim se što uspoređuje. Njima se postiže živost i dinamičnost opisa te one pridonose zornosti prikaza. (Pšihista, 2008: 159-160)

Razvijene usporedbe vrlo su česta pojava u Lukinu evanđelju, one u sebi nose svu bit vjere i na vrlo poučan i oštrouman način odgovor su na provokativna pitanja koja Isusu upućuju njegovi suvremenici.

Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima. Nisam došao zvati pravedne, nego grešnike na obraćenje. (Lk 5, 31-32)

Ovdje Isus slikovito odgovara farizejima i pismoznancima na upit zašto blaguje s grešnicima i carinicima. Onima koji su na dobru putu, koji su vjernici i koji prihvaćaju riječ Božju ne treba toliko pažnje i poticaja koliko treba zalutalima koji se žele preobratiti. Vrlo jasno se kroz cijelo evanđelje naglašava kako Isus radije kruh dijeli s preobraćenim grešnicima nego s onima koji hine ćudoređe, a daleko su od njega. On i dolazi radi grešnika, ali ne zato da ih ostavi u njihovu grijehu, nego zato da ih izvede na pravi put.

Ne možete svatove prisiliti da poste dok je zaručnik s njima. Doći će već dani: kad im se ugrabi zaručnik, tada će postiti, u one dane. (Lk 5, 34-35)

Nitko neće otparati krpe s novog odijela da je stavi na staro odijelo. Inače će i novo rasparati, a starom neće pristajati krpa s novoga. (Lk 5, 36)

I nitko ne ulijeva novo vino u stare mješine. Inače će novo vino proderati mješine pa će se ono proliti i mješine će propasti. Nego, novo vino neka se ulijeva u nove mješine. I nitko pijuć staro, ne zaželi novoga. Ta veli se: 'Valja staro!' (Lk 5, 37-39)

Prethodnim trima usporedbama Isus odgovara na upit zašto njegovi učenici ne poste i ne obavljaju molitve kao što to čine farizejski učenici. Isus želi naglasiti koliko je važno zajedništvo dok je on među svojim učenicima, njegova prisutnost među njima povod je radosti. Ta radost velika je kao i radost na svadbi, i dok je on s njima, oni ne mogu postiti. Prvom usporedbom, kada spominje dan kada će se zaručnik ugrabiti, Isus aludira na dane svoje muke i smrti.

Staro i novo vino, staro i novo odijelo, simboli su koji upozoravaju na činjenicu da Isus ne želi samo „zakrpati“ judaizam. On želi stvoriti nešto novo iz korijena. Ako se to novo bude ograničavalo odredbama judaizma, onda rezultat neće biti dobar. Naviještanje Božjeg kraljevstva nije moguće pomiriti sa starim načinom mišljenja i djelovanja, kao što se i mlado vino u vrenju ne može uliti u stare nerastezljive mješine.

Može li slijepac slijepca voditi? Neće li obojica u jamu upasti? Nije učenik nad učiteljem. Pa i tko je posve doučen, bit će samo kao njegov učitelj. (Lk 6, 39-40)

U usporedbi se govori o odgovornosti koju Isusovi učenici imaju u odgoju drugih učenika na putu da postanu vjernici. Isus upotrebljava slikovit izraz kojim ističe da oni moraju živjeti na višoj duhovnoj i moralnoj razini jer jedino tako mogu biti vođe. Vođe moraju znati i živjeti svoju vjeru, jer ukoliko to nije tako, ukoliko ne vide dalje od onih koje vode, to nužno mora završiti propašću.

Ovdje Isus poziva i na poniznost. Uvijek moramo biti svjesni da nismo najbolji, najučeniji, najsposobniji. Moramo znati kako uvijek ima prostora za napredovanje i rast te u skladu s tim biti ponizni. Učenikovo napredovanje ograničeno je onim čemu ga uče – on ne može znati više od svog učitelja. Kako učenici napreduju, odnosno oni vođeni, tako moraju napredovati i učitelji, oni koji vode. Na kraju stoji Isus, a svima koji ga slijede, bilo učenici, bilo učitelji, cilj je biti poput njega. Uz to što je usporedba opomena na budnost onima koji vode, tako je opomena i ljudima da moraju dobro birati koga slijede.

Što gledaš trun u oku brata svojega, a brvna u oku svome ne opažaš? Kako možeš kazati bratu svom: 'Brate, de da iznadim trun koji ti je u oku', a sam u svom oku brvna ne vidiš? Licemjere! Izvadi najprije brvno iz oka svoga pa ćeš onda dobro vidjeti izvaditi trun što je u oku bratovu. (Lk 6, 41-42)

Isus govori o vrlo raširenoj ljudskoj mani, o licemjerju. Ljudi su oduvijek skloniji kritizirati druge, a to isto što kritiziraju previdjeti kod sebe. Sami sebi postavljamo vrlo niske kriterije i uvijek pronalazimo ispriku za nešto loše što smo učinili, dok za ostale nemamo razumijevanja. Male mane kod drugih opažamo bolje nego velike kod nas samih. Isus upozorava na to da nas uvijek naši grijesi trebaju zaokupljati i da uvijek moramo nastojati biti što bolji, ali i pustiti druge ljude u nastojanju istoga, jer nitko nije podoban drugome davati savjete dok ih dijeliti nije zaslužio. Potiče nas i na strogo samoispitivanje, jer dok ne uklonimo brvno iz svoga oka ne vidimo jasno da bismo mogli uspješno izvaditi trn kod drugoga.

Nema dobra stabla koje bi rađalo nevaljalim plodom niti stabla nevaljala koje bi rađalo dobrim plodom. Ta svako se stablo po svom plodu poznaje. S trnja se ne беру smokve niti se s gloga grožđe trga. (Lk 6, 43-44)

Dobar čovjek iz dobra blaga srca svojega iznosi dobro, a zao iz zla iznosi zlo. Ta iz obilja srca usta mu govore. (Lk 6, 45)

Usporedbe govore da svaki čovjek onakav kakav jest u svojoj nutrini, da su mu takva i djela. Dobri ljudi, kao i dobro drveće, rađaju dobrim plodom. Isto je sa zlim čovjekom. Zlo može uroditi jedino zlim. Ono što čovjek jest u dubini svoga bića određuje kakav će urod dati njegov život. Na kraju se nitko ne može sakriti pod maskom niti izbjeći to da se dozna istina. Naše riječi otkrivaju ono što nam je na srcima i uvijek postoji razlog za ono što kažemo. Onako kako budemo postupali u ovome životu, takva će nas nagrada na kraju čekati.

Neki vjerovnik imao dva dužnika. Jedan mu dugovao pet stotina denara, drugi pedeset. Budući da nisu imali odakle vratiti, otpusti obojici. Koji će ga dakle od njih više ljubiti? (Lk 7, 41-42)

Usporedba je uklopljena u priču u kojoj grešnica Isusu suzama pere noge. Njezini su grijesi na kraju oprošteni. Isus ne prelazi olako preko njezinih grijeha, ali istina je ono što Novi zavjet neprestano naglašava – Bog uvijek oprašta. Ljubav koju grešnica iskazuje Isusu perući mu i brišući noge dokaz je da joj je sve oprošteno, a ne da je tom iskazanom ljubavlju tek zaslužila oprost.

Isus i ovdje potvrđuje kako su u kraljevstvu nebeskom zaista daleko važniji oni koji su se preobratili. Njihova vjera, nakon što jednom biva otkrivena, golema je. Svaki takav obraćenik vrijedi mnogo više od onih koji su dugo vremena loši vjernici.

Nitko ne užije svjetiljke da je pokrije posudom ili stavi pod postelju, nego je stavlja na svijećnjak da oni koji ulaze vide svjetlost. Ta ništa nije tajno što se neće očitovati; ništa skriveno što se neće saznati i na vidjelo doći. Pazite dakle kako slušate. Doista, onomu tko ima dat će se, a onomu tko nema oduzet će se i ono što misli da ima. (Lk 8, 16-18)

Ovdje se govori o duhovnom blagu koje je, osim što je bogatstvo samo po sebi, ulaznica za bolju budućnost koja nadolazi za vjernike. Onome tko u duhu ima, dat će se još više, a onome tko je u duhu siromašan, oduzet će se i sve ono nevažno što je predstavljalo bogatstvo za njega. Isusovi sljedbenici moraju dopustiti da svjetlo koje sjaji iz njih obasja i druge. Uzaludno je skrivati pravi identitet, jer u onome u čemu živiš trebaš biti postojan, kao što i svijeća na vidljivom mjestu ispunjava svoju svrhu, donosi svjetlost. Pred Ocem uzaludno je skrivati i poricati, jer ne postoji ništa skriveno što se neće saznati.

Uz ovaj tekst, postoji i još jedan o svjetiljci, koji započinje jednako kao i prvi, ali je nadopunjen otvorenim upozorenjem ljudima da moraju paziti na svoje tijelo koje mora svakim svojim dijelom svijetliti kao i njihova nutrina. Kada je oko nevaljalo, tj. kada je čovjekova nutrina usmjerena na zlo, onda je i cijeli čovjek u tami. Ljudi moraju paziti da svjetlost u njima ne kopni jer je to put za konačnu propast. Isus završava ohrabrenjem da čovjek može biti potpuno svjetlo: *Ako ti dakle sve tijelo bude svijetlo, bez djelića tame, bit će posve svijetlo, kao kad te svjetiljka svojim sjajem rasvjetljuje. (Lk 11, 36)*

Lisice imaju jazbine, ptice nebeske gnijezda, a Sin Čovječji nema gdje bi glavu naslonio. (Lk 9, 58)

Netko iz mase govori Isusu da će za njim kamo god on pošao. On ovakvim slikovitim odgovorom pokazuje kako ljudi ne shvaćaju što zaista znači slijediti ga. Sljedbenici ne smiju

računati niti s tim da će svugdje biti dočekani u miru, pogotovo ne smiju računati na raskošan život.

Pusti neka mrtvi pokapaju svoje mrtve, a ti idi i navješćuj kraljevstvo Božje. (Lk 9, 60)

Isus ovim poziva nekoga iz mase da pođe za njim i slijedi ga. Taj netko se želi još jednom osvrnuti na svoj stari život i riješiti sve svoje dugove i obveze, pokopati svoje mrtve. Isus kaže da ukop mrtvih ostavi onima koji nisu razvili svoju duhovnu dimenziju, koji su takve poslove naučili rutinski obavljati. Ukopati mrtve odgovara duhovno mrtvima. Onaj koji dobije poziv, ne smije ga nijekati niti odgađati.

Nitko tko stavi ruku na plug pa se obazire natrag, nije prikladan za kraljevstvo Božje. (Lk 9, 62)

Još jedan čovjek govori Isusu kako će poći za njim, ali pod uvjetom da mu dopusti oprostiti se sa svojom obitelji. Isus mu odgovara ovako jer želi zaista naglasiti da baš ništa ne smije biti ispred poziva. Taj čovjek postavlja uvjet jer zapravo osjeća nesigurnost i želi poziv barem malo odgoditi, dobiti barem malo vremena za napraviti taj posljednji korak. Isus ističe da u kraljevstvu Božjem nema mjesta za one koji se okreću unatrag, a pozvani su ići naprijed.

Žetva je velika, ali radnika malo. Molite dakle gospodara žetve da radnike pošalje u žetvu svoju. (Lk 10, 2)

Radnici su Isusovi sljedbenici koji moraju širiti njegovu riječ. Žetva su ljudi koji čekaju da tu istu vijest čuju. Ima mnogo posla koji čeka da bude napravljen i koji se ne smije odugovlačiti, pogotovo dok je radnika tako malo. Molitva za više onih koji će raditi za Boga dužnost je onih koji već rade za njega.

Tko od vas ima ovakva prijatelja? Pođe k njemu o ponoći i rekne mu: 'Prijatelju, posudi mi tri kruha. Prijatelj mi se s puta svratio te nemam što staviti pred nj!' A onaj mu iznutra odgovori: 'Ne dosađuj mi! Vrata su već zatvorena, a dječica sa mnom u postelji. Ne mogu ustati da ti dadnem...' Kažem vam: ako i ne ustane da mu dadne zato što mu je prijatelj, ustat će i dati mu što god treba zbog njegove bezočnosti. (Lk 11, 5-8)

Isus govori o čovjeku koji se našao u problemu jer je potrošio svu dnevnu zalihu kruha, a nakon toga mu se prijatelj najavio da će doći u posjet. Kako se u to vrijeme gostoprimstvo smatralo svetom dužnošću, morao se snaći. Zato odlazi k drugom prijatelju i moli ga za pomoć. Prijatelj kojem je otišao nije mu mogao pomoći, iako je možda i htio. Naime, kada bi mu pristao pomoći, morao bi se ustati iz kreveta, a ustajanje je u ono vrijeme značilo probuditi sve ukućane budući da su tada svi oni, pa i domaće životinje, spavali u istoj prostoriji. Ipak, čovjek u nevolji ne odlazi ispred njegovih vrata, uporan je dobiti ono što želi.

Ovaj se tekst dobro nadovezuje na prethodni dio u kojem Isus uči svoje učenike moliti. Govori im kako molitvu ne smiju shvatiti olako i kao igru. Ako nam odgovor na nju ni ne stigne odmah, moramo biti uporni. Bog nikada ne želi ne odgovoriti, ali on mora vidjeti da ono što tražimo zaista i želimo. Tu želju ćemo pokazati jedino ako budemo uporni, kao što je i čovjek koji je krenuo u potragu za kruhom.

A koji je to otac među vama: kad ga sin zaište ribu, zar će mu mjesto ribe zmiju dati? Ili kad zaište jaje, zar će mu dati štipavca? (Lk 11,11-12)

Isus govori o ljubavi roditelja spram svoje djece, a ta se ljubav može prenijeti na bilo koju ljubav koju osjećaju ljudi na ovome svijetu prema drugim ljudima. Nezamislivo je da otac svome djetetu umjesto zatraženog daje takve opasne darove kad što su zmija i štipavac. Kako kaže Isus, iako su svi ljudi zli, ipak dobrim darovima daruju svoju djecu. Pitanje je kako će nas onda tek darivati Bog u svojoj snazi svoje ljubavi. Sigurno obilno, i to najvrjednijim darom kojeg možemo posjedovati – Duhom Svetim.

Dokle god jaki i naoružani čuva svoj stan, u miru je sav njegov posjed. Ali ako dođe jači od njega, svlada ga i otme mu sve njegovo oružje u koje se uzdao, a plijen razdijeli. (Lk 11, 21-22)

U ovoj je kratkoj usporedbi jaki i naoružani čovjek koji čuva svoje vlasništvo simbol za sotonu koji brižno čuva svakog čovjeka kojim je uspio zavladati. Ipak, tog jakog čovjeka se može savladati, kaže Isus. Za to je potreban netko još jači i kada se takav pojavi, situacija se mijenja. Taj jači jedino je Bog pred kojim je sotona nemoćan. Kraljevstvo zla past će pred kraljevstvom Božjim.

Čuvajte se kvasca farizejskoga, to jest licemjerja. Ništa nije skriveno što se neće otkriti ni tajno što se neće saznati. Naprotiv, sve što u tami rekoste, na svjetlu će se čuti; i što ste po skrovištima u uho šaptali, propovijedat će se po krovovima. (Lk 12,1-3)

Kvasac je simbol polaganog, podmuklog i neprekidnog prožimanja kojeg su vršili farizeji svojim licemjerjem na ondašnji narod. Govoreći jedno, a čineći drugo nisu mogli dugo opstati, Isus ih je raskrinkao. Isus poručuje da na ovom svijetu svatko može lagati i pred drugima se predstavljati u svjetlu kojem god želi, ali na Dan suda sve će biti izneseno i nitko neće moći pobjeći od odgovornosti za ono što je govorio i činio, čak i u tajnosti.

...ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a nakon toga nemaju više što učiniti. (...) Ne prodaje li se pet vrapčića za dva novčića? Pa ipak ni jednoga od njih Bog ne zaboravlja. A vama su i vlasi na glavi sve izbrojene. Ne bojte se! Vredniji ste nego mnogo vrabaca! (Lk 12, 4, 6-7)

Isus nam govori kako je ovaj svijet tek priprema za ono što nas čeka nakon njega. Tijelo nam ne znači mnogo i ne moramo se bojati ako ono umre. Isto tako se nemamo razloga bojati niti ljudi koji su u stanju ubiti čovjeka, odnosno oduzeti nam ovaj život, jer je njihova moć zapravo vrlo ograničena. Onaj tko ima stvarnu moć je Bog koji odlučuje hoće li nam podariti vječni život ili ne. Zbog toga moramo posjedovati strah Božji i po njemu živjeti.

Kada spominje pet vrabaca koji se mogu dobiti za dva novčića, Isus uspoređuje malu cijenu za koju se dobije mnogo. To bi značilo da neki od tih vrabaca ništa ni ne koštaju, jer dobiti pet njih za dva novčića stvarno je dobra pogodba za kupca. Ipak, niti jednoga od njih – ni onog najskupljeg, ni onog najjeftinijeg, ni onog besplatnog Bog neće zaboraviti. U njegovim očima oni jednako vrijede, kao što u njegovim očima svaki čovjek jednako vrijedi.

Kada kaže da su nam sve vlasi na glavama izbrojene, misli na to koliko nas dobro i u detalje Bog poznaje. To je tako jer nas ljubi i jer mu je stalo do nas, on zna o nama i ono što sami ne znamo. Također, to znači da se Bog brine za svakog svojeg vjernika i da ga drži na vrlo visokom položaju jer svi koji su vredniji od mnoštva vrabaca na ovaj život gledaju bez straha, a onome se raduju.

Neka vam bokovi budu opasani i svjetiljke upaljene, a vi slični ljudima što čekaju gospodara kad se vraća sa svadbe da mu odmah otvore čim stigne i pokuca. Blago onim slugama koje gospodar, kada dođe, nađe budne! Zaista, kažem vam, pripasat će se,

posaditi ih za stol pa će pristupiti i posluživati ih. Pa dođe li o drugoj ili trećoj straži i nađe ih tako, blago njima!

A ovo znajte: kad bi domaćin znao u koji čas kradljivac dolazi, ne bi dao prokopati kuće. I vi budite pripravi jer u čas kad i ne mislite Sin Čovječji dolazi. (Lk 12, 35-40)

Prvi dio teksta poručuje: što god drugi činili, ti uvijek budi pripravan na dolazak Spasitelja. Kao što su ono vrijeme istočnjaci svoje duge haljine prilikom rada zataknuli za svoje pojaseve i prionuli radu, tako i vi uvijek radite na sebi i mukotrpnim se radom izgrađujete da budete spremni u dan dolaska.

Budite spremni i budni kao sluge koje čekaju gospodara da se vrati sa svadbe, iako im je trenutak njegova povratka nepoznat. Sav će im se trud isplatiti kada se gospodar vrati, i to što ga duže budu čekali, sve više. Tako je i s vjernicima. Izazov je ustrajati i živjeti vjeru iako nam je trenutak Kristova drugog dolaska nepoznat te niti nemamo predodžbu kada bi se on mogao zbiti.

Čemu je slično kraljevstvo Božje? Čemu da ga prisposodobim? Ono je kao kad čovjek uze gorušičino zrno i baci ga u svoj vrt. Uzraste i razvi se u stablo te mu se ptice nebeske gnijezde po granama. (Lk 13, 18-19)

Isus izravno uspoređuje kraljevstvo Božje s gorušičinim zrnom. Bit je u usporedbi gorušičina zrna koje je vrlo malo i velika stabla koje iz tog zrna naraste. Gorušičino zrno bačeno u vrt simbol je kraljevstva Božjeg koje je čudo nečujna i strpljiva sazrijevanja. Kada to stablo izraste, ono postaje dom svim pticama nebeskim koje su simbol ljudi svih naroda koji su pozvani biti dionici kraljevstva.

Nakon Isusove pojave naša zemlja nije pusta ni prazna, na njoj je posijano dobro sjeme i ono obećava sigurnu žetvu.

Čemu da prisposodobim kraljevstvo Božje? Ono je kao kad žena uze kvasac i zamijesi ga u tri mjere brašna dok sve ne uskisne. (Lk 13, 20-21)

Usporedba o kvascu, kao i prethodna, o gorušičinom zrnju, govore o kraljevstvu nebeskom. Ipak, ova se prisposodba od prethodne razlikuje po tome što govori o sili kraljevstva, a ne o njegovoj rasprostranjenosti.

Ljudi onoga vremena mislili su da će kraljevstvo nebesko nastupiti silom, da će doći i uništiti svijet. Međutim, Bog poslanjem svoga Sina pokazuje da to nije tako. Isusovo djelovanje bilo je u skladu s tajanstvenom snagom kraljevstva.

Ispočetka se utjecaj kraljevstva nebeskog osjeća samo u tragovima, ali s vremenom će ono jačati i bujati kao i kada kvasac s vremenom buja. Prisutnost kvasca u velikoj količini tijesta na početku se slabo osjeća, ali on djeluje polako i s vremenom ga cijelog prožima. Isto je tako i s kraljevstvom, ono djeluje tiho i neupadljivo i djeluje iznutra po Kristovom utjecaju na ljudska srca. Bog daruje svoju ljubav kako bi ona lagano, nenasilno, tiho, ali nezaustavljivo i snažno iznutra prožimala ljude. U današnje vrijeme ljudi su izgubili strpljenje, žele što više uspjeha u što kraćem vremenu. Krist ponire u dubinu i obnavlja čovjeka u jezgri njegova bića, a samo takva obnova rađa dobrim plodovima.

Punina i jačina kraljevstva je tu, samo ju treba njegovati od početka, sve dok ne zasja u svome punom sjaju.

Borite se da uđete na uska vrata jer mnogi će, velim vam, tražiti da uđu, ali neće moći. Kada gospodar kuće ustane i zaključa vrata, a vi stojeći vani počnete kucati na vrata: 'Gospodine, otvori nam!', on će vam odgovoriti: 'Ne znam vas odakle ste!' Tada ćete početi govoriti: 'Pa mi smo s tobom jeli i pili, po našim si trgovima naučavao!' A on će vam reći: 'Kažem vam: ne znam odakle ste. Odstupite od mene, svi zlotvori!' Ondje će biti plač i škrgut zubi kad ugledate Abrahama i Izaka i Jakova i sve proroke u kraljevstvu Božjem, a sebe vani, izbačene. I doći će s istoka i zapada, sa sjevera i juga i sjesti za stol u kraljevstvu Božjem. Evo, ima posljednjih koji će biti prvi, ima i prvih koji će biti posljednji. (Lk 13, 24-30)

Ovdje Isus jasno daje do znanja da će sastav onih koji uđu u kraljevstvo Božje biti veliko iznenađenje. Uska vrata simbol su prolaza u spasenje. Mnogi niti ne pokušavaju proći kroz njih, niti će pokušavati, dok ne dođe posljednji trenutak. Tada će biti prekasno. Svi koji na vrijeme nisu shvatili što ta vrata i prolaz znače, ni tada neće dobiti priliku. Bit će onih koji će imati različite izlike, kao i onih koji će tvrditi da su poznavali Isusa, ali tada će shvatiti da fizička blizina ne može značiti ništa ako nisu shvatili i prihvatili Isusov nauk. Na kraju će ih slijediti dvostruka kazna – sami će biti isključeni, ali će i gledati druge kako ulaze.

Kada priređuješ objed ili večeru, ne pozivaj svojih prijatelja, ni braće, ni rodbine, ni bogatih susjeda, da ne bi možda i oni tebe pozvali i tako ti uzvratili. Nego kad priređuješ

gozbu, pozovi siromahe, sakate, hrome, slijepce. Blago tebi jer oni ti nemaju čime uzvratiti. Uzvratit će ti se doista o uskrsnuću pravednih. (Lk 14,12-14)

Isus govori o nesebičnom darivanju i pomaganju potrebnima. Kada udijeliš nekome tko je zaista u potrebi, to ti se računa mnogostruko. Kada daješ i pritom misliš samo na vrijeme u kojem će ti taj netko uzvratiti, to nije istinsko dobro djelo i pomoć bližnjem. Isus ovime ne ograničava društveni život, samo želi prenijeti poruku o dobroti, pomaganju i velikodušnosti.

Tko od vas, nakan graditi kulu, neće prije sjesti i proračunati troškove ima li čime dovršiti: da ga ne bi - pošto već postavi temelj, a ne mogne dovršiti – počeli ismijehivati svi koji to vide: 'Ovaj čovjek počeo graditi, a ne može dovršiti!' (Lk 14, 28-30)

Kada čovjek počinje graditi bilo kakvo zdanje, u taj posao mora ući spreman, nakon što je dobro razmislio hoće li ga moći privesti kraju. Ako se ne uspije maknuti dalje od temelja, bit će izvrgnut ruglu. Time Isus poručuje: sjedni i dobro razmisli hoćeš li sebi dopustiti da me slijediš usprkos svim nedaćama i teškoćama koje te čekaju na tom putu. Hoćeš li moći ustrajati do samoga kraja? Isus ne želi uz sebe imati one koji ga slijede, ali ne znaju što to zaista znači. Krist poziva na budnost duha kako nas nikad ništa ne bi iznenadilo.

Ili koji kralj kad polazi da se zarati s drugim kraljem, neće prije sjesti i promisliti da li s deset tisuća može presresti onoga koji na nj dolazi s dvadeset tisuća? Ako ne može, dok je onaj još daleko, poslat će poslanstvo da zaište mir. (Lk 14, 31-32)

I ovdje Isus ukazuje da moramo imati jasnu računicu prije nego krenemo u bilo kakav pothvat. Može li kralj s deset tisuća vojnika poraziti onoga s dvadeset tisuća? Ne može. Zbog toga mora naći najbolje rješenje, u ovom slučaju sklopiti mir prije sukoba.

Iako su prethodna i ova kratka usporedba vrlo slične, postoji razlika između njih. U prvoj je graditelj kule bio slobodan odlučiti hoće li krenuti u gradnju ili ne. U drugoj je kralj prisiljen ratovati, on ne može slobodno odlučiti. Zbog toga pitanje koje drugom prispodobom upućuje Isus glasi: sjedi i razmisli, hoćeš li moći odbiti moje zahtjeve?

Dobra je sol. Ali ako i sol obljetavi, čime će se ona začiniti? Nije prikladna ni za zemlju ni za gnojište. Van se baca. (Lk 14, 34-35)

Slanost je obilježje učenitva. Ako sol obljutavi, neupotrebljiva je. Ako učenici izgube nit i ne znaju koje im je poslanje, neupotrebljivi su jer ne mogu riječ Božju prenositi drugima. Ako žara kod njih nestane, polako će kopniti i kod svih ostalih.

...napravite sebi prijatelje od nepoštena bogatstva pa kad ga nestane da vas prime u vječne šatore. (Lk 16, 9)

Ovim Isus ukazuje na vječnost. Materijalno bogatstvo ne znači mnogo, ono se upotrebljava u stanju prolaznosti. Ono što je važno je stjecanje prijatelja koji doprinose našoj vječnosti. Gospodnja se naklonost ne može kupiti, Bog je nepristran.

Tko je vjeran u najmanjem, i u najvećem je vjeran; a tko je u najmanjem nepošten, i u najvećem je nepošten. Ako dakle ne bijaste vjerni u nepoštenom bogatstvu, tko li će vam istinsko povjeriti? I ako u tuđem ne bijaste vjerni, tko li će vam vaše dati? (Lk 19, 10-12)

Onako kako čovjek postupi u malim stvarima, postupat će i u velikima. I u malim i u velikim očitovat će se ili njegova vjernost ili nepoštenje. Isus ovdje suprotstavlja istinsko i materijalno bogatstvo. Onaj tko na nepravilan način koristi materijalno bogatstvo, ono uzvišenije mu se ne može povjeriti. Ako sa zemaljskim dobrom loše postupamo, pokazujemo da nismo prikladni dobro upravljati nebeskim bogatstvom. Sve što imamo, imamo od Boga, nama je dano samo na korištenje i toga uvijek moramo biti svjesni te u ovom životu postupati po tom načelu kako bismo zaslužili vječni život koji obiluje istinskim bogatstvima.

Nijedan sluga ne može služiti dvojici gospodara. Ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili će uz jednoga prijanjati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu. (Lk 16, 13)

Vrlo je jednostavna kratka usporedba koju Isus govori. Poruka je izravna - Bog i bogatstvo ne idu skupa. Moramo se prikloniti samo jednome.

Nije moguće da ne dođu sablazni, no jao onome po kom dolaze; je li s mlinskim kamenom o vratu strovaljen u more, korisnije mu je, nego da sablazni jednoga od ovih malenih. (Lk 17, 1-2)

Isus govori kako je kušnja u životu neizbježna, ali oni koji tu kušnju namjerno drugima nameću bit će kažnjeni. Umrijeti strašnom smrću bolje je nego navući na grijeh nekoga od vjernika.

Pogriješi li tvoj brat, prekori ga; ako se obrati, oprosti mu. Pa ako se sedam puta na dan ogriješi o tebe i sedam se puta obrati tebi govoreći: 'Žao mi je!', oprosti mu. (Lk 17, 3-4)

Isusovi sljedbenici moraju se suprotstavljati grijehu, svakoga grešnika moraju opomenuti i prekorigi, biti oštri, ali ipak i suosjećajni toliko da mogu oprostiti. Svaki vjernik mora opraštati i to bezgranično, jer nije do njega da se brine kaje li se uistinu grešnik, njegovo je samo oprostiti i to koliko god puta bude potrebno.

Da imate vjere koliko je zrno gorušičino, rekli biste ovom dudu: 'Iščupaj se s korijenom i presadi se u more!' I on bi vas poslušao. (Lk 17, 6)

Ovako Isus odgovara apostolima na zahtjev da im umnoži vjeru. Oni misle da nemaju dovoljno vjere kako bi mogli uistinu provoditi sve što Isus od njih traži. Isus im poručuje da je važna snaga vjere, a ne njezina količina. Premještanje dudu slikovito znači da u vjeri baš ništa nije nemoguće.

Tko će to od vas reći sluzi svomu, oraču ili pastiru, koji se vrati s polja: 'Dođi brzo i sjedni za stol?' Neće li mu naprotiv reći: 'Pripravi što ću večerati pa se pripaši i poslužuj mi dok jedem i pijem; potom ćeš ti jesti i piti?' Zar duguje zahvalnost sluzi jer je izvršio što mu je naređeno? Tako i vi: kad izvršite sve što vam je naređeno, recite: 'Sluge smo beskorisne! Učinismo što smo bili dužni učiniti!' (Lk 17, 7-10)

I ovdje Isus poziva na poniznost. Često nam se događa da duhovni ponos dobije zamaha i da počnemo sami sebe hvaliti zbog nečega što smo učinili. Isus govori da nikada ne možemo učiniti previše dobra na ovome svijetu. Kada ispunimo neki zadatak i učinimo dobru stvar, ne smijemo si pripisivati zasluge i misliti da smo učinili nešto više od onoga što se od nas svakako očekivalo. I kad nešto učinimo najbolje što možemo, nemamo prava od Boga nešto očekivati.

Tko god bude nastojao život svoj sačuvati, izgubit će ga; a tko ga izgubi, živa će ga sačuvati. (Lk 17, 33)

Kada dođe Sin Božji svatko tko je živio sebično i bio okrenut samo sebi neće biti spašen. Onaj tko se za života davao drugima, bio u službi nemoćnih i potrebitih, svoj je život već dao i Krist će ga nagraditi. Onaj tko živi tako da je u svakom trenutku spreman izgubiti svoj život, već ga je spasio.

U nekom gradu bio sudac. Boga se nije bojao, za ljude nije mario. U tom gradu bijaše i neka udovica. Dolazila k njemu i molila: 'Obrani me od moga tužitelja!' No on ne htjede zadugo. Napokon reče u sebi: 'Iako se Boga ne bojim, nit za ljude marim, ipak, jer mi udovica ova dodijava, obranit ću je da vječno ne dolazi mučiti me.' (Lk 18, 2-5)

Ovim nas Isus uči kako trebamo postupati u molitvi. Ona mora biti dugotrajna i neprekidna, iako nekada ni ne dobivamo odgovor na nju. Iako smo obeshrabreni, moramo nastaviti moliti. Molitva ne znači čudotvorno mijenjanje svakodnevice, ona je potvrđivanje našeg pouzdanja u Boga, a Bog zaslužuje naše povjerenje čak i kada nam se čini da se od nas udaljio. Molitva ne mijenja Božje planove, nego otvara putove za njegovo djelovanje u našim životima. Molitvom se mijenjamo jedino mi sami i naše unutarnje raspoloženje. Udovica je ovdje simbol bespomoćnosti, na njezinoj je strani samo pravda i upornost. Sudac kao simbol moći učinio je uslugu udovici ne iz nekog uzvišenog motiva i želje da joj pomogne, nego samo zato da ga ona ostavi na miru. Isus kaže, ako je jedan bezosjećajan čovjek postupio tako, što tek možemo očekivati od Boga koji voli svoje vjernike.

Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne, u nj neće ući. (Lk 18, 17)

Isus poručuje da kraljevstvo nebesko pripada onima koji su poput djece. Djeca pokazuju put svojom ovisnošću o drugima i nevezanošću za stvari ovoga svijeta te svojom otvorenošću prema svemu.

Lakše je devi kroz uši iglene nego bogatašu u kraljevstvo Božje. (Lk 18, 25)

Isus ovom jednostavnom duhovitom ilustracijom upozorava da su bogataši uvijek u većoj opasnosti i iskušenju jer se često i previše oslanjaju na ovozemaljsko materijalno bogatstvo i zbog toga im se nije lako predati Božjoj milosti. Tu se spominju i ljudi koji imaju različite talente, njima se također vrlo teško osloniti na Boga jer su navikli ovisiti o vlastitim naporima.

Pogledate smokvu i sva stabla. Kad već propupaju, i sami vidite i znate: blizu je već ljeto. Tako i vi kad vidite da se to zbiva, znajte: blizu je kraljevstvo Božje. Zaista, kažem vam, ne, neće uminuti naraštaj ovaj dok se sve ne zbude. Nebo će i zemlja uminuti, ali moje riječi ne, neće uminuti. (Lk 21, 29-33)

Kao što pojava pupova na stablima znači da je blizu ljeto, tako i pojava različitih znakova ukazuje na blizinu kraljevstva Božjeg. I kao što po pupovima prepoznamo dolazak ljeta, tako i po znakovima moramo prepoznati dolazak kraljevstva. Javno objavljivanje kraljevstva je pred vratima, ali točan dan je ostao nepoznat kako bismo svi živjeli onako kako žive pravi vjernici. Da će nebo i zemlja uminuti, ali Isusove riječi ne, značenje je posljednjeg retka. Sve ono što je Krist naučavao ima trajnost za razliku od svega materijalnog.

Kraljevi gospoduju svojim narodima i vlastodršci nazivaju sebe dobrotvorima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude kao najmlađi ; i predstojnik kao poslužitelj. (Lk 22, 25-26)

Ovako Isus govori učenicima kada je čuo da raspravljaju o poretku i hijerarhiji u novom kraljevstvu koje nadolazi. Upozorava ih da to kraljevstvo nije kao ona svjetovna. Kršćanski stav kojim se i oni moraju voditi kaže da najveći mora zauzeti najniži položaj, da predstojnik mora biti poslužitelj. Vjerno služenje na nekom niskom položaju samo po sebi znači istinsku veličinu.

Jer ako se tako postupa sa zelenim stablom, što li će biti sa suhim? (Lk 23, 31)

To Isus govori ženama koje su u povorci išle za njim i oplakivale njegovu sudbinu. Zeleno stablo simbol je Isusa koji je nevin morao trpjeti. Ako je njegova sudbina bila takva, kakva će biti sudbina onih zlih i krivih?

9. Zaključak

Prispodobama su se već u prvoj Crkvi zvale pripovijesti koje je Isus pričao da razjasni svoje naučavanje. Putem njih zorno se prikazuju simboli i slike koje su uzete iz zemaljske stvarnosti da označe stvarnost objavljenu od Boga. One su ilustracije pedagoškog usmjerenja Isusova nauka o kraljevstvu Božjem i putovima koji do njega vode.

Prispodobe sadrže i objavljuju jezgru Kristova naviještanja, poslanja i poruke i zbog toga je njihova vrijednost danas golema. Prispodobama Isus želi iznutra dodirnuti slušatelje, potaknuti ih na razmišljanje i pozvati ih da ga slijede.

Značenje prispodoba nikada nije iscrpljeno, koliko god se tumačile. One uvijek u sebi nose nešto za svakoga osobno, one traže promišljanje i uvijek iznova nove zaključke.

Prispodobe koje nalazimo u Lukinu evanđelju mogu se podijeliti na prispodobe narativnoga ustroja i katke prispodobne strukture. Prispodobe narativnoga ustroja posjeduju narativne čimbenike, imaju svoju radnju, likove i događaje, od sažetih narativnih jezgri do cjelovitoga događaja, kao što je „kratka priča“ o milosrdnom ocu. Kratke prispodobne strukture po retoričkom su ustroju razvijene usporedbe u kojima se odnos između doslovnoga i prenesenoga značenja ostvaruje putem prijenosa značenja s primarnoga na sekundarni predmet usporedbe. Te se dvije skupine prispodoba razlikuju po opsegu i retoričkom ustroju, ali zajedničko im je to što se pouka prenosi prenesenim značenjem, a svojim se sadržajem referiraju na svakodnevno iskustvo i događaje iz života, čime se postiže zornost poučavanja. Ponekad, kao u prispodobi o sijaču, pouku i prenesno značenje objašnjava sam Isus, ali češće ostavlja slušateljima sami donesu zaključak i primijene ga na vlastiti život.

Njihov je smisao trajni izazov teološkim disciplinama i vjernicima, a vješt narativni i retorički ustroj čini ih vrijednim književnim tekstovima koji nisu izgubili na svojoj svježini kroz dvije tisuće godina.

10. Literatura

IZVORI

Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

Novi zavjet, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.

LITERATURA

Balaić, Siniša (2011), *Životno zajedništvo i dinamika odnosa u svjetlu prispodobe o izgubljenom sinu*, u: *Služba Božja* 51, 3 / 4, str. 350-364.

Botica, Stipe (2011), *Biblija i hrvatska tradicijska kultura*, Školska knjiga, Zagreb.

Brown, Raymond Edward i suradnici (1993), *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Galizzi, Mario (2001), *Evandjelje, Radosna vijest spasenja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb.

Jarak, Vjeko- Božo (1997), *Smionost Božje nježnosti: Isusove prispodobe*, Teovizija, Zagreb.

Morris, Leon (1997), *Novozavjetni komentari – Evandjelje po Luki*, Logos, Daruvar.

Novaković, Darko (1992), *Marulićeve parabole i tradicija tropološkoga pripovijedanja*, u: Marko Marulić: Latinska manja djela 1, Književni krug, Split, str. 307-325.

Peruzović, Frane (2011), *Kršćanska era i Isusovo utjelovljenje : rasprave o nekim događajima koji su prethodili, pratili i slijedili prvi dolazak Isusa Krista*, Naklada Bošković, Split.

Pšihistal, Ružica (2008), *Razvijene usporedbe u Juditi: o Marulićevim prilikama*, u: *Colloquia Maruliana* XVII, str. 157-188.

Pšihistal, Ružica (2001), *Značenjsko i retoričko – argumentacijsko ustrojstvo Marulićevih Parabola*, u: Colloquia Maruliana X, str. 137-166.

Rebić, Adalbert (1999), *Čovjek neki imao dva sina*, u: Bogoslovska smotra, god. 69., br. 1, str. 1-11.

Rogić, Tomislav (2000), *Prispodoba o milosrdnom ocu* (Lk 15,1-32), u: Riječki teološki časopis, god. 8, br. 1, str. 45-64.

Runje, Domagoj (2011), *Subjekti, sadržaj i sredstva evangelizacije u Mk 1,1-8; 6,7-13.30 i Lk 10,1-12*, u: Bogoslovska smotra, god. 81, br. 3, str. 589-606.

Söding, Thomas (2001), *Više od knjige: Razumjeti Bibliju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Tomić, Celestin (1993), *Evandjelje milosrđa*, u: Obnovljeni život, god. 48, br. 5, str. 439-457.

Zovkić, Mato (1987), *T.Ladan – Đ. Seder – Vj. B. Jarak, Evandjelje po Luki*, u: Bogoslovska smotra god. 57, br. 1-2., str. 113-115.

Rječnici i priručnici

Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo, *Rječnik stranih riječi*, Novi Liber, Zagreb, 2007.

Biblijski leksikon, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.

Biblijski priručnik: mala enciklopedija, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1989.

Enciklopedijski teološki rječnik, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

Enciklopedija Biblije, Duhovna stvarnost, Kršćanska sadašnjost, Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, Zagreb, 2000.

Praktični biblijski leksikon, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

Rječnik biblijske kulture, AGM, Zagreb, 1999.

Rječnik biblijske teologije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.

Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, II. dio, Matica hrvatska, Zagreb, 1969.

Internetske stranice

Dopisna teologija, 6. pismo, *Izbor iz Lukina evanđelja – Isusovo putovanje po Jeruzalemu – Kraljevstvo milosrđa*, Institut za višu teološku kulturu pri Bogoslovnom fakultetu, Zagreb, preuzeto sa: <http://zrno.fsb.hr/dt/download/1987.pdf> (27.8., 20:35)

Runje, Domagoj (2011), *Lik Isusa Krista u evanđeljima*, u: Svjetlo riječi, preuzeto sa: <http://www.scribd.com/doc/54510984/Uskrsni-dodatak-Svjetla-rije%C4%8Di-travanj-2011> (27.8., 17:53)

http://www.duhos.org/index.php?option=com_content&view=article&id=822:bojanjiva&catid=61:biblijski-kutak&Itemid=93 (5.9., 15:53)

<http://www.duhovnidnevnik.net/index.php/news-feeds/39-iz-knjiga/67-isusove-prispodobe-iz-biblije> (19.9., 13:56)

[http://hr.wikipedia.org/wiki/Parabola_\(figura\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Parabola_(figura)) (20.9.2012., 21:11)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Midra%C5%A1> (17.10., 23:27)